

I. Przygotowanie celebrującego kapłana.

1. Kapłan celebrujący Mszę Świętą powinien przeznaczyć trochę czasu na modlitwę, używając jednej lub kilku poniższych modlitw *ad libitum* (zob. *Praeparatio ad Missam* w Mszałe Rzymskim). Następnie udaje się do zakrystii, bądź innego przygotowanego gdzie indziej miejsca, w którym znajdują się szaty liturgiczne i inne przedmioty potrzebne do celebracji. Bierze Mszał, odnajduje teksty Mszy, przegląda je oraz umieszcza zakładki na tych tekstach, które powinien wypowiedzieć. Następnie myje dłonie, wypowiadając modlitwy umieszczone poniżej (zob. Dodatek I). Następnie przygotowuje kielich, który powinien być wykonany ze złota lub srebra, albo przynajmniej czarę powinien mieć posrebrzaną od wewnątrz. W ten sam sposób powinna być wykonana patena, a obydwa przedmioty powinny być poświęcone przez biskupa. Na szczycie kielicha umieszcza czysty puryfikaterz, na nim patenę, na której spoczywa w całości Hostia, z której powinien usunąć delikatnie wszystkie partykuły, jeśli to konieczne. Następnie przykrywa całość małą, lnianą palką, a na koniec jedwabnym welonem. Na welonie umieszcza bursę w tym samym kolorze, co szaty liturgiczne, zawierającą złożony korporał, który powinien być wykonany z czystego lnu (nie jedwabiu) oraz nie może być pokryty złoceniami na środku, ale musi być w całości biały oraz razem z palką powinien zostać wcześniej poświęcony przez biskupa, albo inną osobę posiadającą taką władzę.

2. Gdy wykona powyższe czynności, podchodzi do szat, które nie mogą być podarte ani pogniecione, lecz powinny znajdować się w dobrym stanie, odpowiednie wyczyszczone i piękne oraz w miarę możliwości poświęcone wcześniej przez biskupa, bądź inną osobę posiadającą taką władzę. Następnie, ubrany w buty i odpowiedni strój sięgający przynajmniej do pięt, ubiera się odmawiając wymienione poniżej modlitwy, z których każda jest przeznaczona na moment ubierania poszczególnych elementów stroju (zob. Dodatek I).

3. Najpierw, biorąc humerał trzyma go za jego końce i sznurki, całuje pośrodku, gdzie umieszczony jest krzyżyk i zakłada na głowę. Następnie opuszcza go na ramiona i okrywa kołnierz swojego ubrania, przeciąga sznurki poniżej ramion, oplatając plecy, a następnie na wiąże je na klatce piersiowej. Później bierze albę i wkłada ją przez głowę umieszczając prawą rękę w prawym rękawie, a lewą w lewym rękawie. Dopasowuje albę do swojego ciała i unosząc ją z przodu i po bokach, przewiązuje się *cingulum*, które powinno mu zostać podane z tyłu przez posługującego. Ministrant powinien dopasować długość alby poprzez jej uniesienie ponad *cingulum* tak, aby zakrywała ubranie pod nią i jednocześnie swobodnie wisiała nad podłogą na wysokości około jednego palca. Kapłan bierze manipularz, całuje krzyżyk na jego środku i ubiera go na swoje lewe przedramię. Następnie bierze stulę w obie dłonie, całuje ją w ten sam sposób jak manipularz i umieszcza ją na środku karku oraz krzyżuje na klatce piersiowej tak, że część zwisająca z lewego ramienia znajduje się po prawej stronie korpusu, a część zwisająca z prawego ramienia po lewej stronie. Końce stuley skrzyżowanej w ten sposób wiąże przy użyciu *cingulum*. Na koniec kapłan ubiera ornat i odpowiednio nakrywa głowę.

4. Jeśli celebrans jest biskupem, kardynałem, albo opatem używającym szat pontyfikalnych, nie powinien krzyżować ramion stuli na klatce piersiowej, lecz pozwala im wisieć swobodnie. Zanim ubierze stulę, bierze mały krzyż pektoralny, całuje go i zawiesza na szyi tak, aby spoczywał na jego klatce piersiowej. Przed założeniem stuli nie wkłada również manipularza (z wyjątkiem mszy za zmarłych), lecz wkłada go, całując uprzednio, przy ołtarzu, zanim wypowie *Indulgentiam* podczas aktu pokuty.

Jeśli celebrans jest biskupem lub opatem używającym szat pontyfikalnych i odprawia mszę uroczystą ubiera się w sposób opisany w *Pontificale* i *Ceremoniale*.

II. Procesja kapłana do ołtarza.

1. Kapłan, ubrany we wszystkie szaty, bierze kielich przygotowany tak, jak podano wyżej, do swojej lewej ręki i trzymając go przed sobą, kładzie swoją prawą dłoń na bursie umieszczonej na kielichu. Następnie, oddawszy pokłon Krzyżowi, albo Jego obrazowi, który znajduje się w zakrystii, udaje się do ołtarza z zakrytą głową. Poprzedza go ministrant niosący mszał i inne przedmioty potrzebne dla celebracji (chyba, że zostały przygotowane wcześniej). Ministrant powinien być ubrany w komżę. Kapłan kroczy z oczyma skierowanymi w dół, z godnością i z ciałem wyprostowanym. Jeśli zdarzy się, że przechodzi przez środek głównego ołtarza, oddaje mu cześć przez skłon głowy (bez zdejmowania nakrycia głowy). Jeśli przechodzi obok ołtarza z wystawionym na nim Najświętszym Sakramentem - przykłada. Jeśli przechodzi obok ołtarza, na którym sprawowana jest msza i jeśli ma miejsce Podniesienie, bądź rozdawana jest Komunia Święta - przykłada, adoruje Najświętszy Sakrament bez zdejmowania nakrycia głowy i nie wstaje aż do momentu, gdy kapłan nie położy kielicha na korporale.

2. Gdy kapłan dociera do ołtarza, stojąc przed najniższym stopniem odkrywa głowę i oddaje biret ministrantowi. Następnie robi głęboki skłon w stronę ołtarza, bądź obrazu Krzyża nad nim. Jeśli jednak w ołtarzu znajduje się tabernakulum zawierające Najświętszy Sakrament - przykłada oddając Mu cześć. Następnie podchodzi do środka ołtarza, stawia kielich po stronie Ewangelii, wyjmując korporal z bursy, rozkłada go na środku ołtarza i kładzie na nim kielich przykryty welonem. Bursę umieszcza po stronie Ewangelii. Jeśli musi położyć coś na ołtarzu, czyni to przed odejściem od niego w celu rozpoczęcia Mszy.

3. Jeśli konsekruje się więcej hostii dla komunikowania i nie mieszczą się one na patenie, powinny być umieszczone na korporale przed kielichem, albo w innym, poświęconym kielichu lub jeszcze innym, czystym, poświęconym naczyniu, które w tym wypadku kładzie się za kielichem mszalnym i przykrywa kolejną pateną lub palką.

4. Ustawiwszy kielich na ołtarzu kapłan udaje się na stronę Epistoły i kładzie Mszał na pulpicie. Następnie wraca na środek ołtarza, oddaje cześć Krucyfiksowi, odwraca się w kierunku strony Epistoły i schodzi przed stopnie ołtarza, gdzie odbędzie spowiedź

powszechną.

5. W mszach uroczystych mszał znajduje się już na ołtarzu; kielich jednak i inne przedmioty przygotowuje się na kredensji, zanim kapłan podejdzie do ołtarza i nakrywa się je lnianą tkaniną. Kapłan idzie w procesji z diakonem i subdiakonem, którzy mają również nakryte głowy, a ręce złożone na klatce piersiowej. Poprzedzają ich akolici niosący świeczniki z zapalonymi świecami, które stawiają później na kredensji. Gdy kapłan dotrze do najniższego stopnia ołtarza, stanąwszy pośrodku z diakonem po swej prawej stronie i subdiakonem po swej lewej stronie, a przed wstąpieniem na stopnie ołtarza, kapłan czyni z asystującymi spowiedź powszechną.

6. W mszach pontyfikalnych wszystko odbywa się tak, jak opisano w *Pontificale Romanum* oraz *Ceremoniale*; biskup, bądź innym kapłan wspomniany powyżej, celebrując mszę z diakonem i subdiakonem, nigdy nie może lekceważyć wskazań *Pontificale*.

III. Rozpoczęcie Mszy.

1. Gdy kapłan zszedł przed najniższy stopień ołtarza odwraca się przodem do niego i stojąc pośrodku, z rękami złożonymi na klatce piersiowej, z prostymi i złączonymi palcami oraz prawym kciukiem leżącym na lewym na kształt krzyża (w ten sposób należy składać ręce aż do czasu po Konsekracji), bez nakrycia głowy, oddawszy najpierw pokłon Krucyfiksowi ołtarzowemu lub, jeśli w ołtarzu znajduje się tabernakulum z Najświętszym Sakramentem - ukłękawszy, stoi wyprostowany i rozpoczyna mszę.

2. Jeśli ma celebrować w obecności Papieża, staje przed najniższym stopniem ołtarza po stronie Ewangelii, po czym klęka przed Papieżem. Otrzymawszy błogosławieństwo, wstaje i stojąc naprzeciwko ołtarza, rozpoczyna mszę. Jeśli ma celebrować w obecności kardynała, legata papieskiego, patriarchy, arcybiskupa lub biskupa w jego rezydencji bądź miejscu podlegającym jego jurysdykcji, staje przed najniższym stopniem ołtarza po stronie Ewangelii, jak powyżej i czeka. Po otrzymaniu znaku robi głęboki ukłon w stronę prałata, odwraca się w kierunku ołtarza i rozpoczyna mszę.

3. Jeśli jednak sprawuje się mszę uroczystą w obecności Papieża lub innych wymienionych wyżej prałatów w kościołach nie podlegających ich jurysdykcji, kapłan staje po lewej stronie prałata, odprawia z nim spowiedź powszechną, a wszystko inne robi tak, jak jest to opisane w *Pontificale Romanum* oraz *Ceremoniale*.

4. Stojąc zatem przed najniższym stopniem ołtarza, jak opisano powyżej, kapłan żegna się prawą ręką od czoła w kierunku klatki piersiowej w formie krzyża, mówiąc głośno:

In nomine Patris, et Filii, + et Spiritus Sancti. Amen.

Po wypowiedzeniu tych słów nie powinien już zwracać uwagi na innych celebrujących przy

jakimkolwiek innym ołtarzu, nawet, jeśli następuję Podniesienie, ale kontynuuje swoją mszę aż do końca. Tak należy sprawować także mszę uroczystą. Przepis ten dotyczy również ministrantów.

5. Gdy kapłan żegna się znakiem krzyża zawsze trzyma swoją lewą rękę na klatce piersiowej. Podczas innych błogosławieństw przy ołtarzu i błogosławieństwa hostii bądź czegokolwiek innego, kładzie ją na ołtarzu, jeśli nie wskazano inaczej. Jeśli czyni znak krzyża na samym sobie, zwraca wewnętrzną część dłoni prawej ręki w swoim kierunku i wszystkimi palcami złączonymi razem i wyprostowanymi czyni znak krzyża od czoła do klatki piersiowej oraz od lewego ramienia do prawego. Jeśli jednak kapłan błogosławi inną osobę bądź przedmiot, jego mały palec jest zwrócony w stronę tego, co błogosławi - wyciąga całą dłoń w kierunku tego, co błogosławi, z palcami złączonymi i wyprostowanymi - tak należy wykonywać każde błogosławieństwo.

6. Po wypowiedzeniu słów *In nomine Patris*, itd., jak powyżej, ponownie składa ręce na klatce piersiowej i wygłasza głośno antyfonę:

Introibo ad altare Dei.

Ministrant klęczący za nim po jego lewej stronie odpowiada (w mszach uroczystych ministrant od tego momentu stoi):

Ad Deum, qui laetificat juventutem meam.

Następnie kapłan w ten sam sposób rozpoczyna mówić na przemian z ministrantem lub ministrantami psalm aż do końcowego *Gloria Patri*, podczas którego skłania głowę w kierunku Krzyża:

S. Judica me, Deus, et discerne causam meam de gente non sancta: ab homine iniquo et doloso erue me.

M. Quia tu es, Deus, fortitudo mea: quare me repulisti, et quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?

S. Emitte lucem tuam et veritatem tuam: ipsa me deduxerunt et adduxerunt in montem sanctum tuum, et in tabernacula tua.

M. Et introibo ad altare Dei: ad Deum qui laetificat juventutem meam.

S. Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus quare tristis es anima mea, et quare conturbas me?

M. Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, et Deus meus.

S. Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto.

M. Sicut erat in principio, et nunc, et semper: et in saecula saeculorum. Amen.

Po skończonym psalmie, powtarza z ministrantami antyfonę:

S. Introibo ad altare Dei.

M. Ad Deum qui laetificat juventutem meam.

(nigdy nie wolno omijać tego psalmu, z wyjątkiem mszy za zmarłych oraz mszy w czasie postu od Niedzieli Męki Pańskiej do Wielkiego Czwartku włącznie, kiedy jednak antyfonę *Introibo* wygłasza się na przemian z ministrantami, jak opisano powyżej, jednak kapłan dodaje natychmiast **V. Adjutorium nostrum**, itd., jak poniżej)

7. Po powtórzeniu antyfony *Introibo*, kapłan wykonując znak krzyża od czoła do klatki piersiowej, mówi:

V. Adjutorium + nostrum in nomine Domini.

R. Qui fecit coelum et terram.

Następnie, wykonując głęboki ukłon w stronę ołtarza, ze złączonymi rękami, odmawia *Confiteor*, trzykrotnie uderzając się w piersi prawą ręką podczas słów *mea culpa*, trzymając lewą rękę na klatce piersiowej:

S. Confiteor Deo omnipotenti, beatæ Mariæ semper Virgini, beato Michaeli Archangelo, beato Joanni Baptistæ, sanctis Apostolis Petro et Paulo, omnibus Sanctis, et vobis fratres: quia peccavi nimis cogitatione, verbo, et opere: mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa. Ideo precor beatam Mariam semper Virginem, beatum Michaelem Archangelum, beatum Joannem Baptistam, sanctos Apostolos Petrum et Paulum, omnes Sanctos, et vos fratres, orare pro me ad Dominum Deum nostrum.

Ministrant lub ministranci odpowiadają:

Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis, perducatur te ad vitam æternam.

Kapłan prostuje się, po czym mówi:

Amen.

8. Jeśli obecny jest Papież, kardynał, legat papieski, bądź patriarcha, arcybiskup lub biskup w swojej nadanej prowincji, mieście lub diecezji, w miejsce słów *vobis, fratres*, kapłan mówi *tibi, Pater*, podobnie w miejscu *vos, fratres*, mówi *te, Pater*. Wypowiadając te słowa przyklęka twarzą w kierunku Papieża lub skłania się głęboko w kierunku innego prałata.

9. Ministranci czynią spowiedź powszechną w ten sam sposób. Gdy ministrant odmawia *Confiteor*, mówi *tibi, Pater* oraz *te, Pater*, zwracając się w stronę celebransa nawet, jeśli obecny jest Papież lub inni prałaci:

Confiteor Deo omnipotenti, beatæ Mariæ semper Virgini, beato Michaeli

Archangelo, beato Joanni Baptistae, sanctis Apostolis Petro et Paulo, omnibus Sanctis, et tibi Pater: quia peccavi nimis cogitatione, verbo, et opere: mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa. Ideo precor beatam Mariam semper Virginem, beatum Michaellem Archangelum, beatum Joannem Baptistam, sanctos Apostolos Petrum et Paulum, omnes Sanctos, et te Pater, orare pro me ad Dominum Deum nostrum.

10. Gdy stojący wokół kapłana uczynili spowiedź powszechną, odpowiada on, stojąc:

Misereatur vestri omnipotens Deus, et dimissis peccatis vestris, perducatur vos ad vitam aeternam.

Ministranci prostują się zanim odpowiedzą:

Amen.

Następnie kapłan czyni znak krzyża prawą ręką od czoła do klatki piersiowej, mówiąc:

Indulgentiam, + absolutionem, et remissionem peccatorum nostrorum, tribuat nobis omnipotens et misericors Dominus.

Jeśli celebrans jest biskupem lub opatem, jak wymieniono powyżej, w tym miejscu nakłada manipularz, całując go uprzednio na środku. Ministranci odpowiadają:

Amen.

Następnie, kapłan skłania się z rękami złożonymi, zaczyna mówić *Deus, tu conversus*, i to, co następuje w *Ordinarium Missae*, aż do *Aufer a nobis*, itd., mówiąc głośno:

V. Deus, tu conversus vivificabis nos.

R. Et plebs tua laetabitur in te.

V. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam.

R. Et salutare tuum da nobis.

V. Domine, exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te veniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Następnie, rozkładając i ponownie składając ręce, kapłan mówi głośno:

Oremus.

11. Jeśli celebrowanie się w obecności Papieża lub innych prałatów, jak wyżej, kapłan przyklęka w kierunku Papieża, bądź skłania się w kierunku innych prałatów, wraca na środek ołtarza

przed najniższym stopniem i tam zaczyna mówić cicho *Aufer a nobis*, tak jak w *Ordinarium Missae*.

12. Czasami psalm *Judica me, Deus* ze swoją antyfoną, spowiedź powszechna z absolucją, kolejne wersy oraz modlitwę *Aufer a nobis* oraz *Oramus te, Domine* omija się, zgodnie z normą rubryk nr 424. W tych wypadkach celebrans oddawszy odpowiednią cześć ołtarzowi, wstępuje po stopniach nie mówiąc niczego, odkłada kielich, całuje ołtarz również nie mówiąc niczego. Następnie, chyba że ołtarz należy okadzić, rozpoczyna antyfonę na *Introit* po stronie Epistoły, jak poniżej.

IV. Introit, Kyrie i Gloria.

1. Następnie, mówiąc *Aufer a nobis*, itd. celebrans ze złożonymi rękami wstępuje po stopniach ołtarza, przez środek:

Aufer a nobis, quesumus, Domine, iniquitates nostras ut ad Sancta sanctorum puris mereamur mentibus introire. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Następnie kładzie złożone ręce na ołtarzu tak, że jedynie małe palce dotykają przedniej części mensy ołtarzowej a pozostała część dłoni znajduje się między kapłanem a ołtarzem. Prawy kciuk powinien leżeć na lewym, w formie krzyża (tak należy formować dłonie zawsze kładąc je na ołtarzu). Kapłan mówi cicho:

Oramus te, Domine, per merita Sanctorum tuorum

w tym miejscu kapłan całuje ołtarz w centrum, podczas gdy jego dłonie spoczywają na ołtarzu w równomiernej odległości od jego ciała, lewego i prawego ramienia (w ten sposób należy zawsze całować ołtarz, z wyjątkiem czasu po Konsekracji, kiedy palce wskazujące i kciuki są złączone). Kapłan kontynuuje:

quorum reliquiae hic sunt, et omnium Sanctorum ut indulgere digneris omnia peccata mea. Amen.

(kiedykolwiek całowany jest ołtarz, mszał, czy cokolwiek innego, kciuki nie formują się w kształt krzyża, ponieważ ręce spoczywają na przedmiocie, który jest całowany).

2. Po ucałowaniu ołtarza kapłan przechodzi na stronę Epistoły. Stojąc tam przodem do ołtarza, żegna się znakiem krzyża od czoła do klatki piersiowej, rozpoczynając jednocześnie głośno *Introit* mszy i kontynuuje go z rękami złożonymi. Kiedy mówi *Gloria Patri* skłania głowę, mając ręce złożone. Gdy powtarza antyfonę, nie żegna się, jak wcześniej za pierwszym razem. Po powtórzeniu antyfony, przechodzi na środek ołtarza mając ręce złożone i odmawia na przemian z ministrantami, głośno, *Kyrie* (jeśli ministrant, lub ktokolwiek z uczestników nie odpowie kapłanowi, mówi on sam wszystkie dziewięć wezwań):

S. Kyrie, eleison.

M. Kyrie, eleison.

S. Kyrie, eleison.

M. Christe, eleison.

S. Christe, eleison.

M. Christe, eleison.

S. Kyrie, eleison.

M. Kyrie, eleison.

S. Kyrie, eleison.

3. Po wypowiedzeniu ostatniego *Kyrie, eleison* kapłan, stojąc na środku ołtarza rozkłada ręce i unosi je do wysokości ramion (co powinien uczynić zawsze, gdy rozkłada ręce) oraz intonuje donośnym głosem *Gloria in excelsis Deo*, jeśli jest przypisane na dany dzień (w momencie wypowiedzania słowa *Deo* - składa ręce i skłania głowę w kierunku krzyża. Następnie stojąc prosto z rękami złożonymi na klatce piersiowej, kontynuuje aż do końca. Gdy mówi: *Adoramus te, Gratias agimus tibi, Jesu Christe, Suscipe deprecationem nostram* oraz ponownie *Jesu Christe* - skłania głowę w kierunku krzyża. Gdy mówi *Cum Sancto Spiritu* na końcu, żegna się znakiem krzyża od czoła do klatki piersiowej, mówiąc jednocześnie *In gloria Dei Patris. Amen.*)

Gloria in excelsis Deo. Et in terra pax hominibus bonae voluntatis. Laudamus te. Benedicimus te. Adoramus te. Glorificamus te. Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam. Domine Deus, Rex coelestis, Deus Pater omnipotens. Domine Fili unigenite, Jesu Christe. Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris, Qui tollis peccata mundi, miserere nobis. Qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram. Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis. Quoniam tu solus Sanctus. Tu solus Dominus. Tu solus Altissimus, Jesu Christe. Cum Sancto Spiritu in gloria Dei Patris. Amen.

4. W mszach uroczystych kapłan po uczynieniu spowiedzi powszechnej wstępuje na stopnie ołtarza przez środek, z ministrantami, gdzie wypowiedziawszy *Oramus te, Domine* i ucałowałwszy ołtarz, zasypuje trybularz; diakon trzyma łądkę, natomiast turyfer trybularz. Diakon, skłoniwszy się nieco przed celebransem, mówi:

Benedicite, Pater reverende.

Diakon całuje łyżeczkę i dłoń celebransa przedtem i potem. Celebrans zasypuje trybularz trzy razy, mówiąc jednocześnie:

Ab illo bene+dicaris, in cujus honore cremaberis. Amen.

Następnie, po odłożeniu łyżeczki czyni prawą ręką znak krzyża nad kadzidłem w trybularzu, błogosławiąc je, po czym diakon, odłożywszy łądkę, bierze trybularz i podaje go

celebransowi, całując najpierw koniec łańcuszka i prawą rękę celebransa, który, skłoniwszy się głęboko w stronę Krzyża okadza go trzykrotnie, nic nie mówiąc. Skłoniwszy się ponownie w stronę Krzyża, okadza ołtarz trzema rzutami w równej odległości, mniej więcej tak, jak rozstawione są świeczniki na ołtarzu, od środka ołtarza w kierunku strony Epistoły. Tam, opuszczając rękę, okadza niższą część brzegu ołtarza, a następnie wyższą, dwoma rzutami trybularza. Zwróciwszy się do ołtarza i podniósłszy rękę, okadza płaską część czyli mense w przedniej jej części, trzema rzutami trybularza, aż do środka ołtarza. Tam, oddawszy pokłon krzyżowi, kontynuuje okadzanie drugiej strony ołtarza trzema rzutami, aż do strony Ewangelii, gdzie okadza niższą i wyższą część brzegu ołtarza po stronie Ewangelii dwoma rzutami, jak wyżej. Następnie, stojąc w tym samym miejscu, podnosi trybularz i trzykrotnie okadza wyższą część powierzchni ołtarza, zwrócony w stronę ołtarza, jak to czynił po stronie Epistoły. Następnie z ręką lekką obniżoną okadza przednią część ołtarza trzema rzutami trybularza, idąc jednocześnie od strony Ewangelii do środka ołtarza, gdzie po oddaniu pokłonu krzyżowi okadza pozostałą przednią część ołtarza aż do strony Epistoły, trzema rzutami trybularza. Tam oddaje trybularz diakonowi, który sam okadza celebransa.

5. Jeśli na ołtarzu znajdują się relikwie, bądź obrazy Świętych, najpierw okadza Krzyż, po czym oddaje Mu pokłon, następnie oddala się lekko od środka ołtarza i okadza najpierw te przedmioty, które znajdują się po prawej stronie, to znaczy bliżej strony Ewangelii, obok Krzyża, podwójnym rzutem trybularza, po czym ponownie oddając pokłon Krzyżowi, okadza pozostałe, które są po lewej stronie, to znaczy bliżej strony Epistoły. Następnie okadza ołtarz tak, jak powyżej, trzykrotnym rzutem trybularza po każdej stronie nawet, jeśli znajduje się tam więcej relikwii, bądź obrazów lub mniej, niż trzy świeczniki.

6. Jeśli w ołtarzu znajduje się tabernakulum z Najświętszym Sakramentem, otrzymawszy trybularz i rozpoczynając okadzanie, kapłan przykłada zawsze gdy przekracza środek Ołtarza.

7. Diakon i subdiakon od tego momentu asystują celebransowi podczas okadzania, a gdy przechodzą obok Krzyża, zawsze klękają. Następnie celebrans z diakonem stojącym po jego prawej stronie, a subdiakonem po prawej stronie diakona, wszyscy po stronie Epistoły, czyta *Introit* i *Kyrie eleison*. Gdy intonuje *Gloria in excelsis Deo*, diakon i subdiakon, jeden za drugim, stoją za plecami celebransa. Od momentu wstąpienia na stopnie ołtarza diakon po prawej stronie celebransa i subdiakon po lewej jego stronie kontynuuja wspólnie z celebransem hymn ścisłym głosem aż do końca. Tak samo czyni się również podczas odmawiania *Credo*. Podczas wypowiedzania *Dominus vobiscum*, Oracji, Prefacji i *Pater noster* diakon oraz subdiakon stoją podobnie jeden za drugim za plecami celebransa.

8. W mszach śpiewanych, gdy okadza się ołtarz, celebrans wykonuje wszystko jak w mszy uroczystej. Na końcu jest okadzany przez ministranta.

V. Kolekty.

1. Jeśli odmawiano *Gloria in excelsis*, lub jeśli nie było przypisane - po jego ominięciu, celebrans całuje ołtarz z rękami położonymi na nim, jak opisano powyżej. Następnie z rękami złożonymi na klatce piersiowej i oczyma skierowanymi ku dołowi, odwraca się do ludu przez prawe ramię, następnie składa ręce na klatce piersiowej, jak wcześniej i mówi głośno:

Dominus vobiscum.

(lub jeśli jest biskupem: *Pax vobis*, które mówi się w miejsce *Dominus vobiscum*, gdy odmawiano hymn *Gloria in excelsis*).

Ministrant odpowiada:

Et cum spiritu tuo.

Następnie, z rękami złożonymi, jak wcześniej, tą samą drogą odwraca się do mszału, gdzie rozkłada i składa ręce na klatce piersiowej oraz skłania głowę w kierunku Krzyża, mówiąc:

Oremus.

Następnie rozkłada ręce z palcami złączonymi przed klatką piersiową, po czym czyta Orację. Gdy mówi *Per Dominum nostrum*, składa ręce i trzyma je w ten sposób aż do końca. Jeśli Oracja kończy się słowami *Qui tecum* lub *Qui vivis*, kapłan składa ręce, gdy mówi *in unitate*.

2. Jeśli w czasie Oracji, lub gdziekolwiek indziej w mszy wspomniane jest imię JEZUSA lub MARYI, lub jeśli wymienia się imię Świętego, dla którego czci sprawuje się daną mszę, bądź komemorację, bądź wymienia się imię papieża, kapłan skłania głowę. Jeśli odmawia się więcej niż jedną Kolektę, do kolejnych odnoszą się te same przepisy dotyczące głosu, rozkładania rąk i skłonów głowy.

3. Jeśli ołtarz zwrócony jest w stronę ludu, celebrans nie odwraca się do niego tyłem podczas mówienia *Dominus vobiscum*, *Orate, fratres*, *Ite, missa est* lub podczas udzielania błogosławieństwa, ale ucałowawszy ołtarz na środku, tam rozkładając i składając ręce, jak wyżej, zwrócony do ludu pozdrawia go i udziela błogosławieństwa.

4. Kiedykolwiek w mszy wypowiada się słowa *Flectamus genua*, *Levate*, celebrans powiedziawszy *Kyrie, eleison* na środku ołtarza, powraca na stronę Epistoły, gdzie stojąc przed mszałem, rozłożywszy, a następnie złożywszy ręce na klatce piersiowej, ze skłonem głowy mówi *Oremus*, następnie *Flectamus genua* i w tym samym miejscu, z rękami położonymi na ołtarzu dla wsparcia się, klęka i modli się przez krótki czas w ciszy z rękami złożonymi. Następnie mówi *Levate*, wstaje i z rękami rozłożonymi odmawia Orację. Czyta modlitwę w ten sam sposób, jak Epistolę, jak podano poniżej.

5. W mszach uroczystych, gdy mówi się *Dominus vobiscum* i Orację, diakon i subdiakon stoją za plecami celebransa. *Flectamus genua* i *Levate* śpiewa diakon. Celebrans i wszyscy pozostali klękają i modlą się, jak wyżej. Diakon odśpiewuje *Flectamus genua* zanim sam klęknie oraz *Levate*, zanim wstanie.

VI. Epistoła, Graduał i wszystko pozostałe aż do Offertorium.

1. Po odczytaniu Oracji, celebrans z rękami na mszału, bądź na ołtarzu tak, że dłonie dotykają mszału, lub (jeśli woli) trzymając mszał, czyta głośno Epistolę, na którą ministrant odpowiada *Deo gratias*. Stojąc w ten sam sposób odmawia Graduał, Alleluja, Traktus oraz Sekwencję, jeśli są przypisane. Następnie kapłan w mszach czytanych - sam, bądź ministant w innym wypadku, przenosi mszał na stronę Ewangelii, skłaniając się przed Krzyżem na środku ołtarza. Ustawia mszał tak, że tylna strona księgi stoi naprzeciw rogu ołtarza, jednak nie jego tyłu, bądź boku.

2. Gdy Mszał znajduje się na ołtarzu, celebrans powraca na środek ołtarza, gdzie stoi z rękami złożonymi na klatce piersiowej i wzniosłszy oczy ku Bogu, opuszcza je, po czym skłania się nisko i mówi cicho:

Munda cor meum ac labia mea, omnipotens Deus, qui labia Isaiae Prophetae calculo mundasti ignito: ita me tua grata miseratione dignare mundare, ut sanctum Evangelium tuum digne valeam nuntiare. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Jube, Domine benedicere.

Dominus sit in corde meo et in labiis meis, ut digne et competenter annuntiem evangelium suum. Amen.

Powiedziawszy te słowa podchodzi do mszału i stojąc zwrócony w jego kierunku, z rękami złożonymi na klatce piersiowej, mówi głośno:

Dominus vobiscum.

Ministrant odpowiada:

Et cum spiritu tuo.

Następnie kciukiem prawej dłoni czyni znak krzyża najpierw na księdze, na początku czytanej danego dnia Ewangelii, następnie na swoim czole, ustach i klatce piersiowej, mówiąc:

Sequentia (lub Initium) sancti Evangelii secundum **N.**

Ministrant odpowiada:

Gloria tibi, Domine.

Następnie, stojąc z rękami złożonymi na klatce piersiowej, jak wyżej, kapłan czyta Ewangelię aż do końca. Gdy skończy, ministrant stojąc po stronie Epistoły, przed najniższym stopniem ołtarza, odpowiada:

Laus tibi, Christe.

Celebrans, unosząc nieco księgę, całuje początek Ewangelii, mówiąc:

Per evangelica dicta deleantur nostra delicta.

W mszach za zmarłych nie wypowiada się powyższych słów, ani nie całuje się księgi. Jeśli mszę odprawia się w obecności papieża, kardynała, legata papieskiego, lub patriarchy, arcybiskupa bądź biskupa na jego własnym terytorium, księgę znosi się do niego do ucałowania, natomiast celebrans ani nie całuje księgi, ani nie wypowiada słów *Per evangelica dicta*, etc.

Gdy wspomniane jest imię Jezusa, kapłan schyla głowę w kierunku księgi; gdy podczas czytania Ewangelii wymagane jest przyklęknienie, wykonuje je się w stronę księgi.

3. Gdy Ewangelia została odczytana, kapłan staje pośrodku ołtarza, z twarzą w kierunku Krzyża i podnosząc i rozkładając ręce, rozpoczyna *Credo*, jak niżej: (gdy mówi *in unum Deum*, składa ręce i skłania głowę w kierunku Krzyża. Dalej stoi wyprostowany z rękami złożonymi na klatce piersiowej aż do końca. Gdy mówi *Jesum Christum*, skłania głowę w kierunku Krzyża. Gdy mówi *Et incarnatus est* aż do *Et homo factus est* łącznie - przyklęka. Gdy mówi *simul adoratur*, skłania głowę w kierunku Krzyża. Gdy mówi *Et vitam venturi saeculi. Amen.*, czyni znak krzyża na sobie od czoła do klatki piersiowej)

Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem coeli et terrae, visibilium omniū et invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum. Et ex Patre natum ante omnia saecula. Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum, non factum, consubstantialem Patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de coelis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine: ET HOMO FACTUS EST. Crucifixus etiam pro nobis; sub Pontio Pilato passus, et sepultus est. Et resurrexit tertia die, secundum Scripturas. Et ascendit in coelum: sedet ad dexteram Patris Et iterum venturus est cum gloria judicare vivos et mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum, Dominum et vivificantem: qui ex Patre Filioque procedit. Qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. Et unam, sanctam, catholicam Ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Et exspecto resurrectionem mortuorum. Et + vitam venturi saeculi. Amen.

4. W mszach uroczystych subdiakon, podczas gdy ostatnia oracja zbliża się do końca, bierze *Epistolarium* w obie ręce i niosąc je oparte na klatce piersiowej, przyklęka przed ołtarzem na środku, idzie na stronę Epistoły i tam, zwrócony w stronę ołtarza, śpiewa Epistolę, której celebrans, siedząc, słucha. Po odśpiewaniu Epistoły, celebrans podchodzi do księgi, a subdiakon ponownie przyklęka na środku ołtarza i podchodzi do celebransa, po czym przyklęka, całuje jego dłoń i otrzymuje od niego błogosławieństwo (z wyjątkiem mszy za zmarłych). Następnie celebrans czyta ścisłym głosem Graduał etc., aż do *Munda cor meum* wyłącznie.

5. Następnie celebrans czeka na środku ołtarza, aż subdiakon przeniesie mszał na stronę Ewangelii, a diakon ustawi *Evangelarium* na środku ołtarza. Następnie nakłada kadzidło do trybularza i błogosławi je, jak wyżej. Następnie diakon, klęcząc na najwyższym stopniu, skłania się i mówi *Munda cor meum*, po czym zabiera *Evangelarium* z ołtarza, i ponownie klęcząc na najwyższym stopniu prosi celebransa o błogosławieństwo. Po ucałowaniu dłoni celebransa, poprzedzany przez turyfera i dwóch akolitów ze świecznikami zabranymi uprzednio z kredencji, gdzie zostały wcześniej umieszczone, diakon wraz z subdiakonem udają się na stronę Ewangelii, gdzie diakon zwrócony twarzą do ludu mówi ze złożonymi rękami *Dominus vobiscum*, podczas gdy subdiakon trzyma księgę, stojąc między dwoma akolitami trzymającymi świece. Gdy diakon mówi *Sequentia*, etc., znaczy księgę znakiem krzyża na początku Ewangelii, a następnie swoje czoło, usta i klatkę piersiową. Następnie, gdy ministrant odpowiada *Gloria tibi, Domine*, trzykrotnie okadza księgę, czyli na środku, po prawej i po lewej stronie i proklamuje Ewangelię z rękami złożonymi. W międzyczasie celebrans, po udzieleniu diakonowi błogosławieństwa przechodzi na stronę Epistoły, gdzie stoi z rękami złożonymi. Gdy diakon mówi *Sequentia sancti Evangelii*, kapłan również czyni trzykrotny znak krzyża na sobie, a gdy wspomniane jest imię JEZUS, skłania głowę. Po zakończeniu Ewangelii, kapłan całuje księgę, przyniesioną mu przez subdiakona, mówiąc *Per evangelica dicta*, etc., po czym zostaje potrójnie okadzony przez diakona. Jeśli obecny jest prałat będący w swojej rezydencji, księgę zanoszą do prałata, jak wyżej, i on jest okadzany, jak opisano w Ceremoniale. Następnie, stojąc na środku ołtarza w kierunku krzyża, kapłan intonuje *Credo*, jeśli jest przepisane, podczas gdy diakon i subdiakon stoją za nim. Następnie wstępują po stopniach ołtarza i kontynuują z kapłanem, jak w przypadku *Gloria in excelsis*.

6. Jeśli jednak wygłasza się kazanie, homilista głosi je po zakończeniu Ewangelii, a gdy kazanie lub homilia zostanie ukończona, odmawia się *Credo*, lub jeśli nie jest przepisane, śpiewa się *Offertorium*.

7. Gdy podczas *Credo*, *Et incarnatus est* jest śpiewane, diakon bierze bursę z kredencji i trzymając ją w obu dłoniach, zanoszą ją ze czcią na środek ołtarza, gdzie rozkłada korporał i powraca do celebransa. Jeśli nie odmawia się *Credo*, subdiakon niesie bursę razem z kielichem, jak opisano poniżej.

8. W mszach śpiewanych Epistoła może być śpiewana przez ministranta; w innym wypadku wystarczy, jeśli będzie odczytana przez celebransa, który jednak może ją odśpiewać w odpowiedni sposób. Jeśli następuje kadzenie, celebrans, zanim powie *Munda cor meum*, nakłada kadzidło na środku ołtarza i błogosławi je, a po słowach *Sequentia* lub *Initium sancti Evangelii*, etc., okadza mszał trzykrotnie. Po odśpiewaniu Ewangelii celebrans nie jest już okadzany.

VII. Offertorium i inne części aż do Kanonu.

1. Gdy odczytano *Credo*, lub jeśli nie było przepisane, po Ewangelii, bądź homilii, celebrans

całuje ołtarz na środku i z rękami złożonymi na klatce piersiowej odwraca się do ludu przez prawe ramię (jak opisano powyżej) i rozkładając oraz ponownie składając ręce mówi:

Dominus vobiscum.

Ministrant odpowiada:

Et cum spiritu tuo.

Następnie odwraca się do ołtarza przez lewe ramię, po czym rozkładając i składając ponownie ręce, jednocześnie skłoniwszy głowę w kierunku krzyża, mówi:

Oremus.

Z rękami złożonymi, jak przedtem, mówi *Offertorium* i wszystko to, co następuje, aż do końca mszy, na środku ołtarza i zwrócony do niego, chyba że przepisano inaczej.

2. Odczytawszy *Offertorium*, odkrywa kielich i odstawia go na bok lekko w stronę Epistoły. Prawą ręką zdejmuje palkę umieszczoną na patenie z Hostią, podnosi patenę z Hostią i unosi ją do poziomu klatki piersiowej dwiema rękami, po czym wzniosłszy oczy ku Bogu i natychmiast je opuściwszy, mówi:

Suscipe, sancte Pater, omnipotens aeterna Deus, hanc immaculatam hostiam, quam ego indignus famulus tuus offero tibi, Deo meo vivo et vero, pro innumerabilibus peccatis, et offensionibus, et negligentibus meis, et pro omnibus circumstantibus, sed et pro omnibus fidelibus Christianis vivis atque defunctis: ut mihi, et illis proficiat ad salutem in vitam aeternam. Amen.

3. Jeśli konsekruje się więcej hostii do komunikowania, a nie znajdują się one na patenie, umieszcza się je na korporale, bądź w innym kielichu, bądź naczyniu. Kapłan odkrywa ten kielich lub naczynie prawą ręką i mówi *Suscipe*, etc., jak wyżej, z intencją ofiarowania i konsekrowania również ich. Po wypowiedzeniu tych słów, trzymając patenę w dwóch dłoniach, czyni nią znak krzyża nad korporalem, po czym kładzie hostię mniej więcej na środku przedniej części korporala naprzeciw siebie. Patenę wsuwa nieco pod korporal po swojej prawej stronie i przykrywa ją puryfikaterzem po otarciu kielicha. Jeśli jest inny jeszcze kielich, bądź naczynie, przykrywa się je inną pateną, bądź palką.

4. Następnie kapłan chwyta kielich znajdujący się lekko na stronie Epistoły, przeciera go puryfikaterzem i trzymając trzon lewą ręką, bierze ampułkę z rąk ministranta (który najpierw ją całuje, ale nie dłoń celebransa) i nalewa wino do kielicha. Następnie, trzymając kielich jak uprzednio, czyni znak krzyża nad ampułką z wodą, mówiąc:

Deus, qui humanae substantiae dignitatem mirabiliter condidisti, et mirabilis reformasti:

i nalewając odrobinę wody do kielicha, kontynuuje:

da nobis per hujus aquae et vini mysterium, ejus divinitatis esse consortes, qui

humanitatis nostrae fieri dignatus est particeps, Jesus Christus Filius tuus Dominus noster: Qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus: per omnia saecula saeculorum. Amen.

Jeśli celebrowana jest msza za zmarłych nie czyni się znaku krzyża nad wodą, ale błogosławieństwo przekazane jest mimo to poprzez wypowiedzenie powyższej modlitwy.

5. Gdy woda została nalana do kielicha i powyższa modlitwa ukończona, kapłan unosi odkryty kielich prawą ręką. Stojąc na środku ołtarza, kapłan trzyma go uniesionego obiema rękami tak, że lewa ręka podtrzymuje spód a prawa trzyma za trzon, poniżej czary, jednocześnie, z oczyma skierowanymi do Boga, ofiarowuje go, mówiąc:

Offerimus tibi, Domine, calicem salutaris tuam deprecantes clementiam: ut in conspectu divinae majestatis tuae hodie, ut placeat tibi, Domine Deus.

Po tej modlitwie, czyni znak krzyża kielichem nad korporalem i ustawia go na środku korporalu, za Hostią i przykrywa go palką. Następnie, z rękami złożonymi na ołtarzu, lekko pochylony, mówi cicho:

In spiritu humilitatis, et in animo contrito suscipiamur a te, Domine, et sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi, Domine Deus.

Następnie, stojąc prosto, podnosi oczy i wyciągając wysoko, a następnie składając natychmiast ręce na klatce piersiowej (co czyni zawsze gdy zamierza coś pobłogosławić), mówi:

Veni, Sanctificator omnipotens aeterne Deus, et benedice hoc sacrificium tuo sancto nomini praeparatum.

(Gdy mówi *et benedic* czyni znak krzyża jednocześnie nad hostią i kielichem, podczas gdy lewa ręką spoczywa na ołtarzu).

6. Z rękami złożonymi na klatce piersiowej przechodzi na stronę Epistoły i stojąc tam, umywa ręce, gdy ministrant polewa je, to znaczy końcówki palców z kciukami i palcami wskazującymi, wodą. Kapłan odmawia wtedy psalm:

Lavabo inter innocentes manus meas, et circumdabo altare tuum, Domine, ut audiam vocem laudis, et enarrem universa mirabilia tua. Domine, dilexi decorem domus tuae: et locum habitationis gloriae tuae. Ne perdas cum impiis, Deus animam meam: et cum viris sanguinum vitam meam: in quorum manibus iniquitates sunt: dextera eorum repleta est muneribus. Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, et miserer mei. Pes meus stetit in directo: in ecclesiis benedicam te, Domine. Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto. Sicut erat in principio, et nunc, et semper: et in saecula saeculorum. Amen.

Gloria Patri omija się w mszach za zmarłych, w mszach w czasie od niedzieli Męki Pańskiej, aż do Wielkiego Czwartku włącznie.

7. Celebrans, po umyciu i wytarciu rąk, składa je na klatce piersiowej i powraca na środek ołtarza, gdzie stojąc, podnosi oczy ku Bogu i natychmiast je opuszcza, lekko się pochylając, przy czym mówi cicho następującą modlitwę:

Suscipe, sancta Trinitas, hanc oblationem, quam tibi offerimus ob memoriam passionis, resurrectionis, et ascensionis Jesu Christi Domini nostri: et in honorem beatae Mariae semper Virginis, et beati Joannis Baptistae, et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, et istorum, et omnium Sanctorum: ut illis proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem: et illi pro nobis intercedere dignentur in coelis, quorum memoriam agimus in terris. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

Po skończeniu modlitwy całuje ołtarz na środku z rękami rozłożonymi i położonymi na nim. Następnie z rękami złożonymi na klatce piersiowej i oczami skierowanymi ku ziemi odwraca się do ludu przez prawe ramię i stojąc przodem do niego, rozkłada a następnie składa ręce, mówiąc nieco podniesionym głosem:

Orate, fratres:

po czym kontynuuje ciszej i zamykając półkole odwraca się do środka ołtarza przez prawe ramię:

ut meum ac vestrum sacrificium acceptabile fiat apud Deum Patrem omnipotentem.

Ministrant, lub inni zgromadzeni wokół kapłana odpowiadają (jeśli odprawia sam, zamienia *tuis* na *meis*):

Susciplat Dominus sacrificium de manibus tuis (lub meis) ad laudem et gloriam nominis sui, ad utilitatem quoque nostram, totiusque Ecclesiae suae sanctae.

Celebrans odpowiada cicho:

Amen.

Z rękami rozłożonymi na klatce piersiowej, jak w czasie oracji, stojąc na środku ołtarza, w kierunku mszału, czyta sekretę, bądź sekrety, bez *Oremus* czy innego wstępu. Gdy mówi *Per Dominum* - składa ręce; gdy mówi *Jesum Christum* - skłania głowę, co czyni w pierwszej i ostatniej sekrecie, jeśli mówi się ich więcej.

8. Gdy kapłan dotrze do konkluzji ostatniej sekrety, do słów *Per omnia saecula saeculorum* wyłącznie, stojąc na środku ołtarza z rękami rozłożonymi od tej chwili nad nim, mówi głośno i wyraźnie prefację. Gdy mówi *Sursum corda*, unosi ręce od tego momentu na poziom klatki piersiowej. Gdy mówi *Gratias agamus Domino* - składa ręce; gdy mówi *Deo nostro* - wznosi oczy i skłania się w stronę krzyża. Gdy padnie odpowiedź *Dignum et justum est* z rękami rozłożonymi i uniesionymi, jak wcześniej, kontynuuje prefację:

V. Per omnia saecula saeculorum.

R. Amen.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

V. Sursum corda.

R. Habemus ad Dominum.

V. Gratias agamus Domino Deo nostro.

R. Dignum et justum est.

Gdy kapłan wypowie *Sanctus*, z rękami złożonymi na klatce piersiowej, kontynuuje pochylony zwykłym głosem, ministrant w tym czasie dzwoni dzwonkiem. Gdy mówi *Benedictus qui venit in nomine Domini*, etc., prostuje się i czyni znak krzyża na sobie od czoła do klatki piersiowej:

Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. Pleni sunt coeli, et terra gloria tua. Hosanna in excelsis. Benedictus + qui venit in nomine Domini. Hosanna in excelsis.

9. W mszach uroczystych, po *Oremus*, diakon i subdiakon wstępują na stopnie ołtarza po stronie Epistoły, po czym diakon bierze kielich, jeśli znajduje się na ołtarzu lub jeśli stał na kredencji - odbiera go z rąk subdiakona, który go przyniósł, razem z pateną i Hostią, swoją lewą ręką, okryty welonem naramiennym, zwisającym od karku w dół, z drugą ręką na welonie kielichowym, jeżeli nie został zdjęty i odłożony na kredencji. Towarzyszy mu akolita z ampułkami z wodą i winem. Diakon odkrywa kielich i podaje patenę z Hostią celebransowi, całując jego dłoń. Subdiakon wyciera kielich puryfikaterzem. Diakon otrzymawszy z rąk subdiakona ampułkę z winem, nalewa je do kielicha. W międzyczasie subdiakon ukazuje celebransowi ampułkę z wodą, mówiąc:

Benedicite, Pater reverende.

Celebrans, zwrócony do ampułki, błogosławi ją znakiem krzyża, odmawiając jednocześnie modlitwę *Deus, qui humanae*, etc. W tym czasie subdiakon nalewa odrobinę wody do kielicha, diakon podaje go celebransowi i podtrzymując stopę kielicha, bądź prawe ramię celebransa, mówią razem *Offerimus tibi, Domine*, etc. Po postawieniu kielicha na ołtarzu, diakon nakrywa go palką. Subdiakon, stojąc po stronie Epistoły, bierze patenę w swoją prawą dłoń, którą nakrywa końcami welonu naramiennego i udaje się na środek ołtarza, za plecy celebransa. Po przyklęknieniu stoi tam trzymając patenę uniesioną do końca modlitwy Pańskiej, jak przepisano. W mszach za zmarłych subdiakon nie trzyma Pateny.

10. Gdy celebrans odmówi *Veni, sanctificator*, jak wyżej, diakon trzymając łódkę mówi:

Benedicite, Pater reverende.

Celebrans nakłada kadzidło do trybularza, mówiąc, jak w *Ordinarium Missae*:

Per intercessionem beati Michaelis Archangeli, stantis a dextris altaris incensi, et omnium electorum suorum, incensum istud dignetur Dominus bened⁺dicere, et in odorem suavitatis accipere. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Następnie, wzięwszy trybularz z rąk diakona, nie oddając pokłonu krzyżowi, celebrans okadza dary trzykrotnym rzutem trybularza nad kielichem i Hostią jednocześnie, na kształt krzyża oraz trzykrotnym rzutem wokół kielicha i Hostii, to znaczy dwa razy z prawej na lewą stronę i raz z lewej na prawą stronę (diakon w tym czasie trzyma prawą dłoń na stopie kielicha), wypowiadając podczas okadzania słowa w następującym porządku:

Podczas pierwszego kadzenia:

Incensum istud

Drugiego:

a te benedictum

Trzeciego:

ascendat ad te, Domine

Czwartego:

et descendat super nos

Piątego i szóstego:

miserericordia tua.

Następnie, oddawszy im cześć poprzez ukłon, okadza krzyż oraz ołtarz, jak opisano poniżej, w asyście diakona, mówiąc:

Dirigatur, Domine, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiae labiis meis: ut non declinet cor meum in verba malitiae, ad excusationes in peccatis.

Gdy okadza krzyż, diakon przenosi kielich na stronę Epistoły, a po okadzeniu krzyża, odkłada go z powrotem. Gdy kapłan oddaje trybularz diakonowi, mówi:

Accendat in nobis Dominus ignem sui amoris, et flammam aeternae caritatis. Amen.

Następnie diakon okadza kapłana, chór a następnie subdiakona trzymającego patenę. Później diakon sam zostaje okadzony przez turyfera, który później okadza akolitów i lud. Gdy celebrans zostanie okadzony, umywa ręce, do czego ampułkę z wodą i naczynie do wody oraz ręcznik do *Lavabo* przynosi mu akolita. W mszach śpiewanych, gdy skończone jest kadzenie, celebrans zachowuje się tak, jak w mszach uroczystych, a na końcu jest okadzany przez ministranta, który później okadza duchowieństwo i lud.

11. Gdy mówi się prefację, diakon i subdiakon stoją za celebransem i chwilę przed rozpoczęciem *Sanctus* przystępują do ołtarza, po czym razem z celebransem odmawiają *Sanctus* i to, co następuje, aż do Kanonu. Następnie diakon idzie na lewą stronę celebransa, asystując mu podczas Kanonu, chyba że robi to inny kapłan. W tym wypadku diakon staje po prawej stronie trochę za celebransem. Subdiakon w dalszym ciągu stoi za celebransem.

VIII. Kanon Mszy aż do Konsekracji.

1. Gdy Prefacja została ukończona, jak powyżej, kapłan stojąc na środku ołtarza, zwrócony twarzą do niego, rozkłada i unosi nieco ręce, a oczy kieruje ku Bogu, następnie pobożnie, lecz bez zwłoki je opuszcza, po czym z rękami położonymi na ołtarzu, głęboko pochylony, rozpoczyna Kanon, mówiąc cicho:

Te igitur, clementissime Pater, per Jesum Christum Filium tuum Dominum nostrum, supplices rogamus, ac petimus,

całuje ołtarz na środku, następnie stoi wyprostowany z rękami złożonymi na klatce piersiowej, mówiąc:

uti accepta habeas, et benedicas

i czyni znak krzyża trzy razy na Hostią i kielichem jednocześnie:

haec + dona, haec + munera, haec + sancta sacrificia illibata,

po czym z rękami rozłożonymi na klatce piersiowej, kontynuuje:

in primis quae tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta catholica; quam pacificare, custodire, adunare, et regere digneris toto orbe terrarum: una cum famulo tuo Papa nostro *N.*, et Antistite nostro *N.*

2. Gdy mówi *una cum famulo tuo Papa nostro *N.**, wymienia imię Papieża. Jeśli ma miejsce sedewakancja, omija te słowa. Gdy mówi *et Antistite nostro *N.**, wymienia imię patriarchy, arcybiskupa lub biskupa ordynariusza danej diecezji, a nie imię jakiegokolwiek innego przełożonego, nawet, jeśli celebrans nie jest do niej inkardynowany, bądź jest pod jurysdykcją innego biskupa. Jeśli jednak biskup ordynariusz miejsca celebracji mszy zmarł, słowa te się opuszcza, nawet przez tych, którzy celebrują w Rzymie. Jeśli celebrans jest biskupem, arcybiskupem lub patriarchą, wspomniane powyżej słowa omija, a w ich miejsce mówi: *et me indigno servo tuo*. Gdy odprawia Papież, ominąwszy słowa *una cum famulo tuo Papa nostro *N.** *et Antistite nostro *N.** mówi:

una cum me indigno famulo tuo, quem gregi tuo praeesse voluisti.

Resztę wszyscy kontynuują, jak następuje:

et omnibus orthodoxis, atque catholicae, et apostolicae fidei cultoribus.

WSPOMNIENIE ŻYJĄCYCH

3. Gdy kapłan mówi *Memento, Domine*, składa ręce i unosi je do twarzy, bądź składa na klatce piersiowej, po czym, z rękami złożonymi w ten sposób, stoi w ciszy przez chwilę, z głową lekką schyloną, przywołując na myśl żyjących wiernych Chrystusa, jeśli uważa to za stosowne, a których imiona, jeśli chce, może cicho wypowiedzieć. Nie jest koniecznym jednak wypowiadanie imion, wystarczy przywołać je w pamięci. Jeśli celebrans chce modlić się za wielu, aby uczestniczący we mszy nie niecierpliwicko się, może przed mszą wymienić im wszystkich tych, za których się modli, tak zmarłych, jak żyjących, a w tym miejscu może uczynić ogólne wspomnienie żyjących, których wymienił przed mszą:

Memento, Domine, famulorum, famularumque tuarum N. et N.:

4. Gdy kapłan skończy wspomnienie żyjących, kontynuuje z rękami rozłożonymi:

et omnium circumstantium, quorum fides tibi cognita est, et nota devotio, pro quibus tibi offerimus vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis pro se, suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis, et incolumitatis suae; tibi que reddunt vota sua aeterno Deo, vivo et vero.

INFRA ACTIONEM (COMMUNICANTES)

Stojąc w ten sam sposób, odmawia Communicantes. Gdy mówi Jesu Christe, skłania głowę w kierunku krzyża. Na końcu, gdy mówi *Per eundem*, składa ręce:

Communicantes, et memoriam venerantes in primis gloriosae semper Virginis Mariae, Genitricis Dei et Domini nostri Jesu Christi: sed et beati Joseph ejusdem Virginis Sponsi, et beatorum Apostolorum ac Martyrum tuorum, Petri et Pauli, Andreae, Jacobi, Joannis, Thomae, Jacobi, Philippi, Bartholomaei, Matthaei, Simonis, et Thaddaei: Lini, Cleti, Clementis, Xysti, Cornelii, Cypriani, Laurentii, Chrysogoni, Joannis et Pauli, Cosmae et Damiani, et omnium Sanctorum tuorum; quorum meritis precibusque concedas, ut in omnibus protectionis tuae muniamur auxilio. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

(inne, zmienne formy *Communicantes* można znaleźć w mszale: na Boże Narodzenie, Epifanię, Wielkanoc, Wniebowstąpienie i Zesłanie Ducha Świętego).

Gdy kapłan mówi *Hanc igitur*, unosi ręce nad darami, tak że jego nagie dłonie znajdują się nad kielichem i Hostią, zwrócone w ich stronę. Trzyma je w ten sposób aż do słów *Per Christum Dominum nostrum*, w czasie których składa ręce (istnieje zmienna forma *Hanc igitur* na Wielkanoc i Zesłanie Ducha Świętego):

Hanc igitur oblationem servitutis nostrae, sed et cunctae familiae tuae quaesumus, Domine, ut placatus accipias, diesque nostros in tua pace disponas, atque ab aeterna damnatione nos eripi, et in electorum tuorum jubeas grege numerari. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Z rękami złożonymi kontynuuje:

Quam oblationem tu, Deus, in omnibus quaesumus,

czyni znak krzyża trzykrotnie nad Hostią i kielichem jednocześnie:

Bene+dictam, adscrip+tam, ra+tam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris:

czyni znak krzyża nad Hostią:

ut nobis Cor+pus,

nad kielichem:

et San+guis fiat dilectissimi Filii tui

i unosząc i składając ręce:

Domini nostri Jesu Christi,

po czym skłaniając głowę ku krzyżowi, oczyszcza kciuki i palce wskazujące, jeśli to konieczne, na korporale, po czym kontynuuje po cichu:

Quo pridie quam pateretur,

bierze Hostię między kciuk i palec wskazujący prawej dłoni i przytrzymując ją również przez palec wskazujący i kciuk lewej dłoni, stojąc wyprostowany na środku ołtarza, mówi:

accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas,

i podnosząc oczy ku niebu, natychmiast je opuszcza i mówi:

et elevatis oculis in coelum ad te Deum Patrem suum omnipotentem

skłania lekko głowę:

tibi gratias agens,

i trzymając Hostię między kciukiem i palcem wskazującym lewej ręki, czyni nad nią znak krzyża prawą ręką, mówiąc:

Bene+dixit, fregit, deditque discipulis sui, dicens: Accipite, et manducate ex hoc omnes:

5. Jeśli jest jeszcze inne naczynie z Hostiami do konsekracji, kapłan odkrywa kielich, bądź naczynie z innymi Hostiami swoją prawą ręką. Gdy skończy mówić wyżej wymienione słowa, kładzie łokcie na ołtarzu, stoi z głową pochyloną i mówi wyraźnie, z czcią i po cichu słowa konsekracji nad Hostią i jednocześnie nad wszystkimi, jeśli jest ich więcej do konsekracji, trzymając swoją własną Hostię kciukami i palcami wskazującymi, mówi:

HOC EST ENIM CORPUS MEUM.

Gdy wypowie te słowa, trzymając Hostię w wyżej wymienionych palcach na ołtarzu, z pozostałymi palcami wyprostowanymi i połączonymi jednocześnie (z hostiami, jeśli więcej się konsekruje, na miejscu, które zajmowały od początku mszy - na korporale, bądź w innym kielichu), przyklęka i adoruje je. Następnie wstaje i najwyżej jak tylko bez wysiłku jest to możliwe, unosi Hostię i kierując na nią oczy (co dotyczy również podniesienia kielicha), ukazuje ją ze czcią ludowi, aby ją adorowali. Chwilę później ze czcią odkłada ją na korporał tylko prawą ręką na to samo miejsce, skąd ją wziął.. Nie rozłącza palców wskazujących i kciuków aż do ablucji palców po komunii, chyba że musi dotknąć albo trzymać konsekrowaną Hostię.

6. Gdy konsekrowana Hostia zostanie umieszczona na korporale, przyklęka i czci ją. Jeśli jest inne naczynie z hostiami, przykrywa je pateną lub palką, jak wyżej. Ministrant chwilę przed konsekracją daje znak wiernym, używając dzwonka. Następnie, gdy celebrans unosi Hostię, ministrant unosi również lewą ręką tył ornatu od spodu, by nie utrudniał kapłanowi uniesienia ramion (to samo dotyczy również podniesienia kielicha), a prawą ręką dzwoni dzwonkiem trzy razy przy każdym podniesieniu, bądź stale aż do odłożenia przez celebransa Hostii na korporał. Ministrant czyni to samo również chwilę później, podczas podniesienia kielicha.

7. Celebrans po adoracji Sakramentu wstaje i odkrywa kielich, nad którym, jeśli to konieczne, oczyszcza palce, co powinien czynić zawsze, jeśli jakieś partykuły znajdują się na jego palcach i stojąc wyprostowany mówi:

Simili modo postquam coenatum est

i biorąc kielich dwoma rękami w pobliżu węzła, poniżej czary i unosząc go lekko, a następnie natychmiast odstawiając, mówi:

accipiens et hunc praeclarum Calicem in sanctas ac venerabiles manus suas:

skłania głowę:

item tibi gratias agens,

i trzymając kielich poniżej czary lewą ręką, czyni nad nim znak krzyża prawą ręką:

bene+dixit, deditque discipulis suis, dicens: Accipite, et bibite ex eo omnes:

i trzymając kielich dwiema rękami, czyli lewą podtrzymującą stopę, a prawą trzymającą węzeł poniżej czary, z łokciami na ołtarzu i głową schyloną, mówi uważnie, nieprzerwanie i cicho, jak wyżej, słowa konsekracji Krwi:

**HIC EST ENIM CALIX SANGUINIS MEI, NOVI ET AETERNI
TESTAMENTI: MYSTERIUM FIDEI: QUI PRO VOBIS ET PRO MULTIS
EFFUNDETUR IN REMISSIONEM PECCATORUM.**

Powiedziawszy to odkłada kielich na korporał, mówiąc cicho:

Haec quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.

Przyklękawszy, adoruje Krew ze czcią. Gdy wstanie, bierze odkryty kielich z Krwią w dwie ręce, jak przedtem, unosi go tak wysoko, jak tylko jest to możliwe bez wysiłku i ukazuje go ludowi do adoracji. Chwilę później odkłada go ze czcią na korporał, na wcześniejszym miejscu i przykrywa go palką prawą ręką, po czym przyklęka, oddając cześć Sakramentowi.

8. W mszach uroczystych na końcu prefacji, akolici zapalają przynajmniej dwie świece, które gaszą po podniesieniu kielicha, jeśli nie ma wiernych do komunikowania, w tym przypadku gaszą je dopiero po komunii. W dniach postnych i mszach za zmarłych, trzymają je zapalone aż do komunii. Gdy celebrans mówi *Quam oblationem*, etc., diakon przechodzi na jego prawą stronę i klęka tam na najwyższym stopniu ołtarza, gdy Sakrament jest podnoszony, unosi skraj ornatu i w określonym czasie powstaje by odkryć lub zakryć kielich. Przyklęka z celebransem. Subdiakon klęczy w swoim miejscu. Turyfer, klęcząc po stronie Epistoły, trzykrotnie okadza Hostię, gdy jest podnoszona i odpowiednio kielich, nałożywszy kadzidło do kadzielnicy bez błogosławieństwa, co powinien uczynić nawet w mszach śpiewanych, podczas których używa się kadzidła. Gdy kielich został odłożony na swoje miejsce, diakon podchodzi do mszału, jeśli nie asystuje nikt inny. Pozostali wstają i stoją na swoich miejscach.

IX. Kanon po Konsekracji aż do Modlitwy Pańskiej.

1. Gdy kielich został odłożony i uczczony przyklęgnięciem, kapłan, stojąc przed ołtarzem z rękami rozłożonymi na klatce piersiowej, mówi cicho:

Unde et memores, Domine, nos servi tui, sed et plebs tua sancta, ejusdem Christi Filii tui Domini nostri tam beatae Passionis, nec non et ab inferis Resurrectionis, sed et in coelis gloriosae Ascensionis: offerimus praeclarae majestati tuae

składa ręce na klatce piersiowej:

de tuis donis, ac datis,

lewą rękę położywszy na ołtarzu, na korporale, czyni znaki krzyża prawą ręką nad Hostią i kielichem jednocześnie, mówiąc:

Hostiam + puram, hostiam + sanctam, hostiam + immaculatam,

a następnie czyni znak krzyża raz nad Hostią i raz nad kielichem, mówiąc:

Panem + sanctum vitae aeternae, et Calicem + salutis perpetuae,

po czym, stojąc jak poprzednio, z rękami rozłożonymi, kontynuuje:

Supra quae propitio ac sereno vultu respicere digneris: et accepta habere, sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui justis Abel, et sacrificium patriarchae nostri Abrahae, et quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedech, sanctum sacrificium, immaculatam hostiam.

Skłania się przed środkiem ołtarza i kładzie na nim złożone ręce, mówiąc:

Supplices te rogamus, omnipotens Deus, jube haec perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum, in conspectu divinae majestatis tuae: ut
quotquot,

całuje ołtarz, położywszy wcześniej ręce na korporale i mówi:

ex hac altaris participatione, sacrosanctum Filii tui

składa ręce, a następnie, lewą rękę trzymając na korporale, czyni prawą ręką znaki krzyża nad Hostią i nad kielichem:

Cor+pus, et San+guinem sumpserimus,

następnie na sobie od czoła do klatki piersiowej, mówiąc:

omni benedictione + coelesti et gratia repleamur.

Składa ręce, mówiąc:

Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

WSPOMNIENIE ZMARŁYCH

2. Kapłan mówi dalej:

Memento etiam, Domine, famulorum famularumque tuarum N. et N. qui nos praecesserunt cum signo fidei, et dormiunt in somno pacis.

Gdy wypowiada te słowa rozkłada i składa ręce na klatce piersiowej, po czym podnosi je do twarzy, a oczy kieruje na Boskie Postacie na ołtarzu, po czym wspomina wiernych, którzy zmarli, a których chce wspomnieć w ten sam sposób jak w przypadku wspomnienia żywych. Gdy zakończy wspomnianie, staje jak przedtem, z rękami rozłożonymi i kontynuuje:

Ipsis, Domine, et omnibus in Christo quiescentibus, locum refrigerii, lucis et pacis, ut indulgeas, deprecamur.

Składa ręce i skłania głowę, mówiąc:

Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

3. Unosi nieco głos i uderza się w piersi prawą ręką, podczas gdy lewa spoczywa na korporale:

Nobis quoque peccatoribus

po czym mówi dalej cicho, stojąc z rękami rozłożonymi, jak wcześniej:

famulis tuis, de multitudine miserationum tuarum sperantibus, partem aliquam, et societatem donare digneris, cum tuis sanctis Apostolis et Martyribus, cum

Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnete, Caecilia, Anastasia, et omnibus

Sanctis tuis, intra quorum nos consortium, non aestimator meriti sed veniae, quaesumus, largitor admitte.

Składa ręce na klatce piersiowej, mówiąc:

Per Christum Dominum nostrum. Per quem haec omnia Domine, semper bona creas,

Prawą ręką czyni znaki krzyża nad Hostią i kielichem jednocześnie, mówiąc:

sancti+ficas, vivi+ficas, bene+dicis, et praestas nobis.

Następnie odkrywa kielich prawą ręką i przyklękając, oddaje cześć Ciału i Krwi Pańskiej. Następnie wstaje, i ze czcią biorąc Hostię między kciuk i palec wskazujący prawej dłoni, czyni nią znak krzyża od krawędzi do krawędzi kielicha, który trzyma lewą ręką wokół wężła, poniżej czary, mówiąc jednocześnie:

Per ip+sum, et cum ip+so, et in ip+so,

podobnie czyni znak krzyża Hostią dwa razy między kielichem a swoją klatką piersiową, rozpoczynając przy krawędzi kielicha, mówiąc:

est tibi Deo Patri + omnipotenti, in unitate Spiritus + Sancti,

następnie, trzymając prawą ręką Hostię nad kielichem, a kielich lewą ręką, unosi go nieco razem z Hostią, mówiąc:

omnis honor et gloria.

Po czym natychmiast opuszcza go, umieszcza Hostię na korporale, a jeśli to konieczne, oczyszcza palce, jak wyżej; następnie składając kciuki i palce wskazujące, jak wcześniej, okrywa kielich palką i przyklękając, adoruje Ciało i Krew Chrystusa.

4. W mszach uroczystych, gdy celebrans mówi *Per quem haec omnia*, etc., diakon, przyklękawszy przed Najświętszym Sakramentem, idzie na prawą stronę celebransa i w odpowiednim czasie odkrywa kielich, adoruje go, przyklękawszy razem z celebransem, następnie przykrywa go i przyklęka ponownie. Gdy celebrans rozpoczyna *Pater noster*, diakon przechodzi za niego, a tam przyklęka przed Najświętszym Sakramentem, następnie stoi podczas odmawiania Modlitwy Pańskiej.

X. Modlitwa Pańska i wszystko inne aż do końca Komunii.

1. Celebrans, po nakryciu kielicha i adoracji Najświętszego Sakramentu, wstaje i z rękami położonymi na korporale, mówi głośno:

Per omnia saecula saeculorum.

R. Amen.

Następnie, składając ręce i skłaniając głowę przed Najświętszym Sakramentem, mówi:

Oremus. Praeceptis salutaribus moniti, et divina institutione formati, audemus dicere:

rozkłada ręce i stojąc, z oczyma zwróconymi na Najświętszy Sakrament, intonuje i mówi aż do końca:

Pater noster, qui es in coelis, sanctificetur nomen tuum: adveniat regnum tuum: fiat voluntas tua, sicut in coelo, et in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem:

Ministrant odpowiada:

Sed libera nos a malo.

Kapłan odpowiada cicho:

Amen.

Prawą ręką, nie rozłączając palców wskazujących i kciuków, przeciera nieco patenę przy pomocy puryfikaterza, bierze ją między palec wskazujący a pozostałe palce i trzymając ją pionowo na ołtarzu, a lewą rękę na korporale, mówi cicho:

Libera nos, quesumus, Domine, ab omnibus malis, praeteritis, praesentibus, et futuris, et intercedente beata et gloriosa semper Virgine Dei Genitrice Maria, cum beatis Apostolis tuis Petro et Paulo, atque Andrea, et omnibus Sanctis,

2. Kładąc lewą rękę na klatce piersiowej, prawą unosi patenę nad ołtarzem i żegna się nią znakiem krzyża, mówiąc:

da propitius pacem in diebus nostris:

następnie całuje Patenę i mówi dalej:

ut ope misericordiae tuae adiuti, et a peccato simus semper liberi, et ab omni perturbatione securi.

Podkłada patenę pod Hostię, którą przesuwając na patenę palcem wskazującym lewej dłoni, następnie odkrywa kielich i przyklęka, adorując Najświętszy Sakrament. Później wstaje, bierze Hostię między kciuk i palec wskazujący prawej ręki, a następnie między te same palce lewej ręki i trzymając w obu dłoniach nad kielichem, ze zciętą łamie ją pośrodku, mówiąc:

Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum,

połowę, którą trzyma między palcem wskazującym a kciukiem prawej dłoni odkłada na patenę. Z drugiej połowy, którą trzyma w lewej dłoni odłamuje partykułę, mówiąc w tym

czasie:

qui tecum vivit et regnat

trzymając ją między palcem wskazującym a kciukiem prawej ręki, odkłada większą część, którą trzyma w lewej dłoni, na patenę, mówiąc w tym czasie:

in unitate Spiritus Sancti Deus,

trzymając partykułę Hostii w prawej dłoni, nad kielichem, który trzyma za węzeł poniżej czary, mówi głośno:

Per omnia saecula saeculorum.

R. Amen.

Czyni znak krzyża trzykrotnie partykułą od jednej do drugiej krawędzi Kielicha, mówiąc:

Pax + Domini sit + semper vobis+cum.

Ministrant odpowiada:

Et cum spiritu tuo.

Umieszcza partykułę, którą trzyma w prawej dłoni, w kielichu, mówiąc cicho:

Haec commixtio et consecratio Corporis et Sanguinis Domini nostri Jesu Christi, fiat accipientibus nobis in vitam aeternam. Amen.

Następnie oczyszcza swoje kciuki i palce wskazujące nad kielichem, po czym łączy je, a następnie okrywa kielich palką. Następnie przyklękawszy, adoruje Najświętszy Sakrament, powstaje i stojąc z rękami złożonymi na klatce piersiowej, skłoniwszy głowę w kierunku Najświętszego Sakramentu, mówi głośno:

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,

lewą rękę kładzie na korporale, a prawą uderza się w piersi mówiąc:

miserere nobis.

Następnie nie składa rąk, ale uderza się w piersi ponownie, gdy mówi za drugim raz *miserere nobis*, i trzeci raz, gdy mówi *dona nobis pacem*:

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem.

3. Dalej, z rękami złożonymi na ołtarzu i oczyma skierowanymi na Najświętszy Sakrament, skłania się i mówi:

Domine Jesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis: Pacem relinquo vobis, pacem

meam do vobis: Ne respicias peccata mea, sed fidem Ecclesiae tuae: eamque secundum voluntatem tuam pacificare et coadunare digneris. Qui vivis et regnas Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.

Gdy skończy tę modlitwę, jeśli przekazuje znak pokoju, całuje ołtarz na środku i po przyklęnięciu mówi do ministranta przekazującego mu znak pokoju:

Pax tecum.

Na co ministrant odpowiada:

Et cum spiritu tuo.

Jeśli nie jest obecny nikt, kto może otrzymać od celebransa znak pokoju, nie przekazuje się znaku, nawet jeśli powinno się w danej mszy, nie całuje się też ołtarza, jednak wypowiedziawszy powyższą modlitwę, kapłan dodaje natychmiast kolejne modlitwy, jak w *Ordinarium Missae*:

Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, qui ex voluntate Patris, cooperante Spiritu Sancto, per mortem tuam mundum vivificasti: libera me per hoc sacrosanctum

fac me tuis semper inhaerere mandatis, et a te numquam separari permittas. Qui cum eodem Deo Patre et Spiritu Sancto vivis et regnas Deus in saecula saeculorum. Amen.

Perceptio Corporis tui, Domine Jesu Christe, quod ego indignus sumere praesumo, non mihi proveniat in iudicium et condemnationem: sed pro tua pietate prosit mihi ad tutamentum mentis et corporis, et ad medelam percipiendam: Qui vivis et regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.

4. Jeśli odprawia się mszę za zmarłych, kapłan nie uderza się w piersi na *Agnus Dei*, gdy mówi *dona eis requiem*, ani nie odmawia pierwszej modlitwy *Domine, Jesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis*, etc., ani nie przekazuje się znaku pokoju, lecz odmawia się dwie pozostałe modlitwy *Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi*, etc. oraz *Perceptio Corporis tui*, etc.

Po odmówieniu tych modlitw, przyklękawszy, kapłan adoruje Najświętszy Sakrament, powstaje i mówi cicho:

Panem caelestem accipiam, et nomen Domini invocabo.

Gdy wypowiada te słowa, bierze ze czci z pateny dwie części Hostii i trzyma je między kciukiem a palcem wskazującym lewej dłoni, pod nimi zaś trzyma patenę, przytrzymując ją palcem wskazującym i środkowym tej samej dłoni, między swoją klatką piersiową a kielichem; skłania się lekko i uderza się kolejno trzykrotnie w piersi prawą ręką, mówiąc nieco głośniejszym głosem:

Domine, non sum dignus

dalej mówi cicho:

ut intres sub tectum meu: sed tantum dic verbo, et sanabitur anima mea.

Po wypowiedzeniu trzykrotnie powyższych słów, bierze między palec wskazujący i kciuk prawej dłoni połowy Hostii z lewej dłoni i żegna się nimi nad pateną znakiem krzyża tak, żeby Hostia nie wychodziła poza krawędzie pateny, mówiąc:

Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam meam in vitam aeternam. Amen.

Następnie skłania się, kładzie łokcie na ołtarzu i ze czcią spożywa obie części Hostii. Po ich spożyciu, odkłada patenę na korporał i prostuje się, mając kciuki i palce wskazujące złączone, składa obie ręce przed twarzą i przez moment oddaje się medytacji Najświętszego Sakramentu. Następnie, opuściwszy ręce, mówi cicho:

Quid retribuam Domino pro omnibus quae retribui mihi?

W tym samym czasie odkrywa kielich, po czym przyklęka, wstaje, bierze patenę, zbiera nią wszystkie fragmenty Hostii, które znajdują się na korporale i dokładnie przy pomocy kciuka i palca wskazującego prawej dłoni oczyszcza ją nad kielichem, a następnie oczyszcza nad nim również palce, wrzucając wszystkie fragmenty do środka.

5. Po oczyszczeniu pateny, mając kciuki i palce wskazujące złączone, prawą ręką chwytając kielich poniżej węzła, a patenę lewą ręką, mówi:

Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo. Laudans invocabo Dominum, et ab inimicis meis salvus ero.

Następnie, żegnając się znakiem krzyża przy pomocy kielicha, mówi:

Sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat animam meam in vitam aeternam. Amen.

Później podkłada patenę pod kielich lewą ręką, stojąc ze czcią, spożywa całą Krew razem z partykułami umieszczonymi w kielichu. Po wypiciu całości Krwi, mówi:

Quod ore sumpsimus, Domine, pura mente capiamus, et de munere temporalium fiat nobis remedium sempiternum.

Następnie, kapłan unosi kielich w kierunku ministranta stojącego po stronie Epistoły, a ten nalewa wino do kielicha; następnie kapłan puryfikuje się, umywając kciuki i palce wskazujące w winie i wodzie nalewanej przez ministranta, po czym wyciera je puryfikaterzem, mówiąc:

Corpus tuum, Domine, quod sumpsi, et Sanguis quem potavi, adhaereat visceribus meis: et praesta, ut in me non remaneat scelerum macula, quem pura et sancta refecerunt sacramenta: Qui vivis et regnas in saecula saeculorum. Amen.

Po wypiciu wody i wina z ablucji i wytarciu ust puryfikaterzem, rozkłada puryfikaterz na kielichu, na nim kładzie patenę, a na niej palkę. Złożywszy korporał, umieszcza go w bursie, okrywa kielich welonem i umieszcza na nim bursę, a całość kładzie na środku ołtarza, tak jak na początku mszy.

6. Jeśli na mszy są osoby przystępujące do Komunii Świętej, ministrant uprzedza ich chwilę przed Komunią, dzwoniąc dzwonkiem. Kapłan, po wypiciu Krwi Pańskiej, kładzie kielich z boku korporалу, bliżej strony Ewangelii, i przykrywa go palką. Następnie, jeśli konsekrowane Hostie są na korporale, przyklęka i umieszcza je na patenie. Jeśli Hostie w czasie tej samej mszy były konsekrowane także w kustodii, umieszcza ją na środku ołtarza, otwiera i przyklęka. Jeśli Hostie do rozdania zostały konsekrowane już wcześniej, otwiera tabernakulum, przyklęka, wyciąga kustodię i otwiera ją. Bierze kustodię lub patenę z Najświętszym Sakramentem lewą ręką, a prawą wyciąga jedną Hostię i trzymając ją nieco nad kustodią lub pateną, między kciukiem a palcem wskazującym, staje przed środkiem ołtarza, twarzą do wiernych przyjmujących Komunię Świętą i mówi:

Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.

Następnie mówi trzykrotnie:

Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur anima mea.

Po powtórzeniu tych słów trzeci raz, idzie w prawo, czyli na stronę Epistoły i zwracając się do każdego z osobą, trzymając Hostię, czyni znak krzyża nad kustodią lub pateną, mówiąc jednocześnie:

Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam aeternam. Amen.

7. Po komunii wiernych celebrans wraca do ołtarza. Jeśli zostały jakieś Hostie na korporale, zbiera je pateną, a jeśli pozostały jakieś partykuły, umieszcza je w kielichu. Jeśli Hostie pozostały w kustodii, kładzie ją na korporał, zamyka i umieszcza z powrotem w tabernakulum, przyklęka, po czym zamyka tabernakulum. Następnie umieszcza w kielichu wszystkie partykuły, które znalazł na patenie, którą umieszczano pod ustami komunikujących. Następnie mówi cicho *Quod ore sumpsimus*, etc. i puryfikuje się, mówiąc *Corpus tuum, Domine, quod sumpsi*, etc. i czyni wszystko, jak wyżej. Jeśli tabernakulum jest w ołtarzu, a kustodia z konsekrowanymi Hostiami pozostaje na ołtarzu do końca mszy, przechowuje się ją tak, jak podano na końcu formularza mszy z Wielkiego Czwartku.

8. W mszach uroczystych diakon, stojący za celebransem podczas słów Modlitwy Pańskiej: *Et dimitte nobis debita nostra*, przyklęka, przechodzi na prawą stronę celebransa, natomiast subdiakon przyklęka, podchodzi do ołtarza i stojąc po stronie Epistoły wręcza patenę diakonowi, który ją odkrywa, oczyszcza, wręcza celebransowi, całuje jego dłoń i gdy zachodzi taka potrzeba, odkrywa i przykrywa kielich oraz adoruje go razem z celebransem. Subdiakon po przekazaniu diakonowi pateny i zdjęciu welonu naramiennego, przyklęka i powraca na swoje miejsce za celebransem, a gdy ten mówi *Pax Domini*, ponownie przyklęka,

przechodzi na lewą stronę celebransa i razem mówią *Agnus Dei*. Następnie, po ponownym przyklęgnięciu przed Najświętszym Sakramentem, powraca na miejsce za celebransem. Diakon klęka po prawej stronie celebransa podczas oczekiwania na przekazanie znaku pokoju, a gdy celebrans całuje ołtarz, powstaje i całuje go w tym samym czasie, ale poza korporalem. Gdy celebrans mówi *Pax tecum*, obejmuje diakona, który przyjmuje znak pokoju poprzez zbliżenie policzka do policzka celebransa i odpowiada w tym czasie: *Et cum spiritu tuo*. Po kolejnym oddaniu czci Najświętszemu Sakramentowi znajdującemu się na ołtarzu odwraca się do subdiakona, stojącego za celebransem, i w podobny sposób przekazuje mu znak pokoju. Subdiakon, po otrzymaniu znaku od diakona i przyklęgnięciu przed ołtarzem, w towarzystwie akolity podchodzi do chóru i przekazuje znak pokoju najstarszemu z każdego Zakonu, najpierw najwyższym rangą, później niższym, po czym powraca do ołtarza, przyklęka, przekazuje znak akolicie towarzyszącemu mu, który następnie przekazuje znak innym akolitom zgromadzonym wokół ołtarza. Następnie subdiakon przechodzi na prawą stronę celebransa i gdy zachodzi taka potrzeba odkrywa i zakrywa kielich oraz, gdy celebrans zaczyna puryfikację, nalewa wino z ampułki. Diakon po przekazaniu subdiakonowi znaku pokoju, podchodzi do mszału i w czasie, gdy celebrans komunikuje, stoi razem z subdiakonem na swoim miejscu, obydwaj głęboko pochyleni w stronę ołtarza.

9. W mszach pontyfikalnych asystent otrzymuje i przekazuje znak pokoju, jak opisano w Ceremoniale. Jeśli podczas mszy uroczystej rozdaje się Komunię Świętą, wszystko czyni się, jak opisano wyżej, z wyjątkiem tego, że najpierw przyjmują Komunię Świętą diakon i subdiakon, następnie pozostali, jak zwykle. W międzyczasie chór śpiewa antyfonę komunijną.

XI. Komunia Święta i modlitwy po niej.

1. Po puryfikacji celebransa, podczas gdy stawia kielich na ołtarzu, ministrant przenosi mszał na stronę Epistoły i kładzie go tak, jak na *Introit*. Ministrant klęka po stronie Ewangelii tak, jak na początku mszy. Następnie celebrans, stojąc z rękami złożonymi, czyta antyfonę *Communio*. Po jej odczytaniu, z rękami złożonymi w ten sam sposób na klatce piersiowej, przechodzi na środek ołtarza i ucałowałszy go, odwraca się do ludu przez prawe ramię i mówi:

Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Przez lewe ramię odwraca się do mszału i odmawia Modlitwę po Komunii w ten sam sposób i w tej samej ilości jak wcześniej przy Oracji na początku Mszy. Gdy skończy, zamyka mszał i składa ręce na klatce piersiowej, po czym powraca na środek ołtarza, całuje go, odwraca się do ludu i mówi:

Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Po tych słowach, stojąc z rękami złożonymi na klatce piersiowej, zwrócony do ludu, mówi, jeśli przepisano:

Ite, missa est.

R. Deo gratias.

Odwraca się to samą drogą do ołtarza. Jeśli nie przepisano powyższych słów, po wypowiedzeniu *Dominus vobiscum*, odwraca się tą samą drogą do środka ołtarza, gdzie stojąc, zwrócony do niego, z rękami złożonymi na klatce piersiowej, mówi:

Benedicamus Domino.

R. Deo gratias.

W mszach za zmarłych staje w ten sam sposób zwrócony do ołtarza, mówiąc:

Requiescant in pace.

R. Amen.

2. W czasie Wielkiego Postu, od Środy Popielcowej do Wielkiej Środy włącznie w Oficjum ferialnym, po modlitwie po komunii z jej zwyczajowymi konkluzjami, zanim kapłan powie *Dominus vobiscum*, stojąc w tym samym miejscu przy mszale, mówi:

Oremus. Humiliate capita vestra Deo.

I skłaniając głowę oraz wyciągając ręce, dodaje, mówiąc tym samym głosem, modlitwę nad ludem. Gdy skończy, całuje ołtarz, zwraca się do ludu i mówi *Dominus vobiscum* i wszystko pozostałe jak wyżej.

3. W mszach uroczystych diakon przenosi mszał na stronę Epistoły i przechodzi za plecy celebransa. Subdiakon przechodzi na stronę Epistoły, gdzie oczyszcza kielich i przykrywa go puryfikaterzem, pateną i palką, składa korporał i umieszcza go w bursie, a ją na kielichu, który okrył wcześniej welonem, umieszczonym na ołtarzu, bądź na kredensji, jak wcześniej. Następnie wraca na swoje miejsce za diakonem. Gdy diakon mówi *Ite, missa est*, zwraca się do ludu razem z celebransem. W Wielkim Poście, gdy celebrans mówi *Oremus*, diakon zwraca się do ludu po stronie Epistoły i z rękami złożonymi mówi *Humiliate, etc.*, a po wypowiedzeniu tych słów powraca na swoje miejsce zwrócony w stronę ołtarza, za plecami celebransa, który mówi modlitwę nad ludem. W mszach śpiewanych *Ite, missa est*, *Benedicamus Domino* lub *Requiescant in pace* jest śpiewane przez samego celebransa.

XII. Błogosławieństwo na końcu Mszy i Ewangelia według Świętego Jana.

1. Po wypowiedzeniu *Ite, missa est* lub *Benedicamus Domino*, jak wyżej, celebrans stojąc na środku ołtarza z rękami złożonymi i z pochyloną głową, mówi:

Placeat tibi, sancta Trinitas, obsequium servitutis meae: et praesta, ut sacrificium quod oculis tuae majestatis indignus obtuli, tibi sit acceptabile, mihique, et omnibus pro quibus illud obtuli, sit te miserante propitiabile. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Po wypowiedzeniu tych słów, z rękami rozłożonymi na ołtarzu, całuje go na środku. Gdy się prostuje, staje zwrócony w jego stronę, podnosi oczy i ręce ku niebu, ręce rozkłada i składa, po czym skłoniwszy głowę w kierunku krzyża, mówi głośno:

Benedicat vos omnipotens Deus

Z rękami złożonymi i oczyma zwróconymi w dół, na podłogę, zwraca się do ludu przez prawe ramię, wyciąga prawą rękę z palcami złożonymi, a lewą kładzie na klatce piersiowej i błogosławi lud, mówiąc:

Pater, et Filius, + et Spiritus Sanctus.

R. Amen.

Po czym odwraca się, zamykając koło przez prawe ramię, przechodzi na stronę Ewangelii, gdzie mówi:

Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Następnie prawym kciukiem czyni znak krzyża na ołtarzu (lub, jeśli zachodzi taki wypadek – na mszale, na początku tej Ewangelii), a następnie na czole, ustach i klatce piersiowej, mówiąc:

Initium sancti Evangelii secundum Joannem.

R. Gloria tibi, Domine.

Lub, jak podano w *Rubricae Generales*:

Sequentia sancti Evangelii secundum N.

R. Gloria tibi, Domine.

Następnie, ze złożonymi rękami, czyta Ewangelię *In principio*, lub inną:

In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, quod factum est; in ipso vita erat, et vita erat lux hominum; et lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt. Fuit homo missus a Deo cui nomen erat Joannes. Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Erat lux vera quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In mundo erat, et mundus per ipsum factus est et mundus eum

non cognovit. In propria venit, et sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri; his qui credunt in nomine ejus: qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

przyklęka, zwrócony w stronę Ewangelii:

Et Verbum caro factum est,

powstaje i kontynuuje, jak wcześniej:

et habitavit in nobis; et vidimus gloriam ejus gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiae et veritatis.

Gdy kapłan skończy, ministrant, stojąc po stronie Epistoły, mówi:

Deo gratias.

2. Jeśli celebrans odprawia przy ołtarzu zwróconym do ludu, nie odwraca się, ale stoi tak, jak stał, błogosławi lud, jak wyżej, na środku ołtarza. Następnie udaje się na stronę Ewangelii i czyta Ewangelię Świętego Jana.

3. Jeśli odprawia w obecności Papieża, kardynała, legata Stolicy Apostolskiej, bądź patriarchy, arcybiskupa lub biskupa w jego prowincji, mieście, lub diecezji, celebrans po wypowiedzeniu *Placeat tibi, sancta Trinitas*, etc., mówi *Benedicat vos omnipotens Deus*, po czym przyklęka zwrócony w stronę Papieża, kardynała lub legata, bądź skłoniwszy głowę w kierunku innego ze wspomnianych wyżej prałatów tak, jakby prosił o pozwolenie na błogosławieństwo, kontynuuje: *Pater, et Filius, + et Spiritus Sanctus*, błogosławiąc stojących wokół, nie zwrócony w kierunku Papieża, kardynała, legata, bądź wspomnianych prałatów. Jeśli jednak odprawia mszę w obecności patriarchy, arcybiskupa lub biskupa poza ich prowincją, miastem, lub diecezją, bez tej formy szacunku, która przysługuje wtedy innym, udziela błogosławieństwa, jak zwykle.

4. W mszach, w których mówi się *Benedicamus Domino* lub *Requiescant in pace*, celebrans nie udziela błogosławieństwa, ale powiedziawszy *Placeat tibi, sancta Trinitas*, jak wyżej, całuje ołtarz i, jeśli czyta się ostatnią Ewangelię, przechodzi na stronę Ewangelii, gdzie czyta początek Ewangelii Świętego Jana, od słów *In principio*.

5. Jeśli omija się ostatnią Ewangelię, zgodnie z rubrykami, celebrans, udzieliwszy błogosławieństwa, lub jeśli się je omija, po ucałowaniu ołtarza, wychodzi. Po skończeniu Ewangelii na końcu mszy, jeśli celebruje w obecności Papieża, kardynała, legata papieskiego lub patriarchy, arcybiskupa bądź biskupa, zwraca się ku temu, w którego obecności odprawia i oddaje stosowną cześć. Jeśli nie odprawia w obecności wspomnianych powyżej osób, omija tę formę czci.

6. Gdy wszystko to zakończył, bierze lewą ręką kielich i przytrzymując bursę na nim się znajdującą prawą ręką, nie pozwalając czemukolwiek spaść, zstępuje przed najniższy stopień ołtarza i zwraca się do niego przed środkiem ołtarza, skłania się nisko (lub, jeśli znajduje się w nim tabernakulum z Najświętszym Sakramentem, przyklęka) i oddawszy cześć, bierze

biret od ministranta, nakrywa głowę i z tym samym ministrantem poprzedzającym go, tą samą drogą, jak przyszedł, powraca do zakrystii, mówiąc w międzyczasie antyfonę Trzech Młodzieńców - *Benedicite*, lub inne modlitwy, wedle uznania. Po zdjęciu szat, przeznacza chwilę na dziękczynienie, sprawując poniższe modlitwy, lub inne wedle własnej pobożności. (zob. *Praeparatio ad Missam*)

7. W mszach uroczystych celebrans tym samym głosem i w ten sam sposób, jak w mszach czytanych, błogosławi lud jednokrotnie, jeśli nie jest biskupem, lub inną osobą wspomnianą wyżej. Po przeczytaniu Ewangelii Świętego Jana wychodzi z ministrantami tą samą drogą, którą przyszedł.

8. Biskup jednak, lub kardynał bądź opat, który używa szat pontyfikalnych, błogosławi lud trzykrotnie nawet w mszach czytanych.

XIII. O tym, co omija się w mszach za zmarłych.

1. W mszach za zmarłych, przed spowiedzią powszechną nie mówi się psalmu *Judica me, Deus*; po wygłoszeniu antyfony *Introibo ad altare Dei* i odpowiedzi ministranta *Ad Deum, qui laetificat*, etc., mówi się *Adjutorium nostrum*, spowiedź powszechną i wszystko pozostałe, jak wyżej.

Gdy celebrans rozpoczyna *Introit* przy ołtarzu, nie żegna się znakiem krzyża, ale wyciąga prawą rękę i czyni go nad mszałem, jakby kogoś błogosławił. Nie mówi się *Gloria Patri*, ale po psalmie powtarza się *Requiem aeternam*. Nie mówi się *Gloria in excelsis*, ani *Alleluja*, ani *Jube Domine, benedicere*, ani *Dominus sit in corde meo*, ani nie całuje się mszału na końcu, ani nie mówi się *Per evangelica dicta*. Nie mówi się *Credo*. Nie błogosławi się wody przed waniem do kielicha, ale odmawia się modlitwę *Deus, qui humanae substantiae*, etc. Gdy celebrans umywa ręce na końcu psalmu *Lavabo inter innocentes*, nie mówi się *Gloria Patri*. Na *Agnus Dei* nie mówi się *miserere nobis*, ale w jego miejscu mówi się *dona eis requiem*; nie mówi się też *dona nobis pacem* za trzecim razem, ale w jego miejscu mówi się *dona eis requiem sempiternam*, nie uderza się też w piersi. Nie mówi się pierwszej modlitwy przed Komunią, czyli *Domine Jesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis*, etc., ani nie przekazuje się znaku pokoju. Na końcu nie mówi się *Ite, missa est*, ani też *Benedicamus Domino*, lecz *Requiescant in pace*. Nie udziela się błogosławieństwa, ale po modlitwie *Placeat*, całuje się ołtarz i mówi się, jak wyżej *In principio erat Verbum*, etc. Wszystko inne, jak zwykle.

2. W mszach uroczystych nie okadza się ołtarza na *Introit*, a subdiakon, po skończonym czytaniu Epistoły, nie całuje dłoni celebransa ani nie otrzymuje błogosławieństwa. Diakon nie prosi o błogosławieństwo, ani nie całuje dłoni celebransa, ani nie świeci się świec na Ewangelię, ani nie trzyma się kadzidła, ale dwóch akolitów bez świec stoi, jeden po prawej, drugi po lewej stronie diakona, trzymając Ewangeliarz. Nie okadza się Księgi, ani celebransa na końcu, ani nie podaje się Księgi do ucałowania. Dary na ołtarzu okadza się, jak wyżej, okadza się również tylko celebransa, nikogo innego. Subdiakon nie trzyma pateny za plecami celebransa, ale klęczy po stronie Epistoły podczas Podniesienia Najświętszego Sakramentu,

okadzając go. Ministranci, gdy podają coś celebransowi, nie całują jego dłoni, ani tego, co mu podają.

3. Jeśli rozdaje się świece, rozdaje się je po czytaniu Epistoły i trzyma się zapalone w czasie Ewangelii, w czasie podniesienia Najświętszego Sakramentu i po Mszy, jeśli ma miejsce absolucja. Jeśli mówi się kazanie, mówi się je na końcu mszy, przed absolucją.

XIV. Czynności wykonywane, jeśli kapłan celebrowa dwu- lub trzykrotnie tego samego dnia.

1. Kapłan, który odprawia dwie lub trzy msze bez przerwy w Boże Narodzenie lub Dzień Zaduszny, gdy opuszcza Ołtarz, czyni, co następuje:

a) w pierwszej i drugiej mszy, jeśli druga następuje od razu po pierwszej, spożywa Najświętszą Krew, nie puryfikuje ani nie oczyszcza kielicha, ale umieszcza go na Korporale i przykrywa Palką. Następnie z rękami złożonymi mówi *Quod ore sumpsimus*, i obmywa palce w naczyniu z wodą, mówiąc *Corpus tuum, Domine* i wyciera je. Następnie odstawia kielich stojący na korporale na stronę i przykrywa go, jak zwykle, czyli puryfikaterzem, pateną z Hostią do konsekracji i palką a następnie welonem. Kielich nie powinien być umieszczony poza Korporalem. Jeśli nieumyślnie wypije ablucję z winem, może mimo to odprawiać drugą i trzecią mszę, nawet jeśli nie miną trzy godziny, jeśli to konieczne. Kolejną mszę kończy, jak zwykle.

b) w drugiej i trzeciej mszy, jeśli inna msza była sprawowana bezpośrednio wcześniej, zdjawszy welon na *Offertorium*, umieszcza na chwilę kielich lekko po stronie Epistoły, ale na korporale. Po ofiarowaniu Hostii, kielicha nie oczyszcza puryfikaterzem, ale pozostawiając go na korporale, unosi lekko, nalewa wody i wina do niego i bez oczyszczania, ofiarowuje go. Wszystko pozostałe czyni się, jak zwykle.

2. Jeśli kapłan ma celebrować więcej mszy bez przerwy, powinien wykonać dwie ablucje przepisane w rubrykach. Jeśli kolejna msza ma być celebrowana przed upływem trzech godzin, w ablucjach powinien używać tylko wody. Jeśli nieumyślnie wypije wino, może mimo to odprawić kolejną mszę przed upływem trzech godzin, jeśli to konieczne.

Dodatek I: modlitwy podczas ubierania się celebransa. (wzięte z "*Praeparatio ad Missam*" z Mszału Rzymskiego)

Modlitwy, które mówi się podczas przywdziewania przez kapłan szat liturgicznych.

Gdy myje ręce, mówi:

Da, Domine, virtutem manibus meis ad abstergendam omnem maculam; ut sine pollutione mentis et corporis valeam tibi servire.

Kiedy humerał znajduje się na jego głowie, mówi:

Impone, Domine, capiti meo galeam salutis, ad expugnandos diabolicos incursus.

Kiedy ubiera albę:

Dealba me, Domine, et munda cor meum; ut, in sanguine Agni dealbatus, gaudiis perfruar sempiternis.

Kiedy przewiozuje się cingulum:

Praecinge me, Domine, cingulo puritatis, et extingue in lumbis meis humorem libidinis; ut maneat in me virtus continentiae et castitatis.

Kiedy zakłada manipularz na lewe ramię:

Merear, Domine, portare manipulum fletus et doloris; ut cum exultatione recipiam mercedem laboris.

Kiedy zakłada stulę na ramiona:

Redde mihi, Domine, stolam immortalitatis, quam perdi in praevaricatione primi parentis; et, quamvis indignus accedo ad tuum sacrum mysterium, merear tamen gaudium sempiternum.

Gdy ubiera ornat:

Domine, qui dixisti: Jugum meum suave est et onus meum leve: fac, ut istud portare sic valeam, quod consequar tuam gratiam. Amen.

Modlitwy mówione przez biskupa, kiedykolwiek celebry w szatach pontyfikalnych.

Przy butach:

Calcea, Domine, pedes meos in praeparationem evangelii pacis, et protege me in velamento alarum tuarum.

Gdy zdejmuję cappa:

Exue me, Domine, veterem hominem cum moribus et actibus suis: et indue me novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, et sanctitate veritatis.

Gdy myje ręce:

Da, Domine, virtutem manibus meis ad abstergendam omnem maculam immundam; ut sine pollutione mentis et corporis valeam tibi servire.

Przy humerale:

Impone, Domine, galeam salutis in capite meo, ad expugnandas omnes diabolicas fraudes, inimicorum omnium versutias superando.

Przy albie:

Dealba me, Domine, et a delicto meo munda me; ut cum his, qui stolas suas dealbaverunt in sanguine Agni, gaudiis perfruar sempiternis.

Przy cingulum:

Praecinge me, Domine, cingulo fidei et virtute castitatis lumbos meos, et extingue in eis humorem libidinis; ut jugiter maneat in me vigor totius castitatis.

Gdy bierze krzyż pectoralny:

Munire digneris me, Domine Jesu Christe, ab omnibus insidiis inimicorum omniu, signo sanctissime Crucis tuae: ac concedere digneris mihi indigno servo tuo, ut sicut hanc Crucem, Sanctorum tuorum reliquiis refertam, ante pectus meum teneo, sic semper mente retineam at memoriam passionis, et sanctorum victorias Martyrum.

Przy stule:

Redde mihi, Domine, obsecro, stolam immortalitatis, quam perdi in praevaricatione primi parentis; et, quamvis indignus accedere praesumo ad tuum sacrum mysterium cum hoc ornamento, praesta, ut in eodem in perpetuum merear laetari.

Przy tunice:

Tunica jucunditatis, et indumento laetitiae induat me Dominus.

Przy dalmatyce:

Indue me, Domine, indumento salutis et vestimento laetitiae; et dalmatica justitiae circumda me semper.

Przy rękawiczkach:

Circumda, Domine, manus mea munditia novi hominis, qui de caelo descendit; ut, quemadmodum Jacob dilectus tuus, pelliculis hoedorum opertis manibus,

paternam benedictionem, oblato patri cibo potuque gratissimo, impetravit; sic et oblata per manus nostras salutaris hostia, gratiae tuae benedictionem mereatur. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui in similitudinem carnis peccati pro nobis obtulit semetipsum.

Przy ornacie:

Domine, qui dixisti: Jugum meum suave est, et onus meum leve: fac, ut illud portare sic valeam, quod possim consequi tuam gratiam.

Przy mitrze:

Mitram, Domine, et salutis galeam impone capiti meo; ut contra antiqui hostis omniumque inimicorum meorum insidias inoffensus evadam.

Przy pierścieniu:

Cordis et corporis mei, Domine, digitos virtute decora, et septiformis Spiritus sanctificatione circumda.

Przy manipularzu:

Merear, praecor, Domine, manipulum portare mente flebili; ut cum exultatione portionem accipiam cum justis.

Modlitwy odmawiane przez papieża, gdy celebkuje prywatnie.

Gdy zdejmuję cappa:

Exue me, Domine, veterem hominem cum moribus et actibus suis: et indue me novum hominem, qui secundum Deum creaturus est in justitia, et sanctitate veritatis.

Gdy myje ręce:

Da, Domine, virtutem manibus meis ad abstergendam omnem maculam immundam; ut sine pollutione mentis et corporis valeam tibi servire.

Przy humerale:

Impone, Domine, capiti meo galeam salutis, ad expugnandos diabolicos incursus.

Przy albie:

Dealba me, Domine, et munda cor meum; ut, in sanguine Agni dealbatus gaudiis

perfruar sempiternis.

Przy cingulum:

Praecinge me, Domine, cingulo puritatis, et exstingue in lumbis meis humorem libidinis: ut maneat in me virtus continentiae et castitatis.

Przy krzyżu pektoralnym:

Munire digneris me, Domine Jesu Christe, ab omnibus insidiis inimicorum omnium, signo sanctissime Crucis tuae: ac concedere digneris mihi indigno servo tuo, ut sicut hanc Crucem, Sanctorum tuorum reliquiis refertam, ante pectus meum teneo, sic semper mente retineam at memoriam passionis, et sanctorum victorias Martyrum.

Przy stule:

Redde mihi, Domine, stolam immortalitatis, quam perdidi in praevaricatione primi parentis; et, quamvis indignus accendo ad tuum sacrum mysterium, merear tamen gaudium sempiternum.

Przy ornacie:

Domine, qui dixisti: Jugum meum suave est, et onus meum leve: fac, ut illud portare sic valeam, quod possim consequi tuam gratiam.

Przy manipularzu:

Merear, precor, Domine, manipulum portare mente flebili; ut cum exultatione portionem accipiam cum justis.

Dodatek II: ryt błogosławieństwa i pokropienia wodą święconą w niedziele.

V. Adjutorium nostrum in nomine Domini.

R. Qui fecit coelum et terram.

Następnie kapłan rozpoczyna egzorcym soli.

Exorcizo te, creatura salis, per Deum + vivum, per Deum + verum, per Deum + sanctum: per Deum, qui te per Eliseum, Prophetam in aquam mitti jussit, ut sanaretur sterilitas aquae: ut efficiaris sal exorcizatum in salutem credentium: et sis omnibus sumentibus te sanitas animae et corporis; et effugiat, atque discedat a loco, in quo aspersum fueris, omnis phantasia, et nequitia, vel versutia diabolicae fraudis, omnisque spiritus immundus, adjuratus per eum, qui venturus est judicare vivos et mortuos, et saeculum per ignem.

R. Amen.

Oremus. Immensam clementiam tuam, omnipotens aeterne Deus, humiliter imploramus: ut hanc creaturam salis, quam in usum generis humani tribuisti, bene+dicere et sanctifi+care tua pietate digneris; ut sit omnibus sumentibus salus mentis et corporis: et quidquid ex eo tactum vel respersum fuerit, careat omni immunditia, omnique impugnatione spiritalis nequitiae. Per Dominum nostrum Jesum Christum, Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia saecula saeculorum.

R. Amen.

Następnie odprawia egzorcyzm nad wodą, mówiąc:

Exorcizo te, creatura aquae, in nomine Dei + Patris omnipotentis, et in nomine Jesu + Christi Filii ejus Domini nostri, et in virtute Spiritus + Sancti: ut fias aqua exorcizata ad effugendam omnem potestatem inimici, et ipsum inimicum eradicare, et explantare valeas cum angelis suis apostaticis, per virtutem ejusdem Domini nostri Jesu Christi: qui venturus est judicare vivos et mortuos, et saeculum per ignem.

R. Amen.

Oremus. Deus, qui ad salutem humani generis, maxima quaequae sacramenta in aquarum substantia condidisti: adesto propitius invocationibus nostris, et elemento huic multimodis purificationibus praeparato, virtutem tuae bene+dictionis infunde: ut creatura tua, mysteriis tuis serviens, ad abigendos daemones, morbosque pellendos, divinae gratiae sumat effectum; ut quidquid in domibus, vel in locis fidelium, haec unda resperserit, careat omne immunditia, liberetur a noxa: non illic resideat spiritus pestilens, non aura corrumpens: discedant omnes insidiae latentis inimici: et si quid est, quod aut incolumitati habitantium invidet, quod quieti, aspersione hujus aquae effugiat: ut salubritas, per invocationem sancti tui nominis expetita, ab omnibus sit impugnationibus defensa. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia saecula saeculorum.

R. Amen.

Następnie trzy razy wrzuca sól do wody w kształcie krzyża, mówiąc raz:

Commixtio salis et aquae pariter fiat, in nomine Pa+tris, et Fi+lii, et Spiritus + Sancti.

R. Amen.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oremus. Deus, invictae virtutis auctor, et insuperabilis imperii Rex, ac semper magnificus triumphator: qui adversae dominationis vires reprimis: qui inimici rugientis saevitiam superas: qui hostiles nequitias potenter expugnas: te, Domine, tremantes et supplices deprecamur, ac petimus: ut hanc creaturam salis et aquae dignanter aspicias, benignus illustres, pietatis tuae rore sanctificas; ut, bicumque fuerit aspersa, per invocationem sancti nominis tui, omnis infestatio immundi spiritus abigatur: terrorque venenosi serpentis procul pellatur: et praesentia Sancti Spiritus nobis, misericordiam tuam poscentibus, ubique adesse dignetur. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate ejusdem Spiritus Sancti Deus per omnia saecula saeculorum.

R. Amen.

Po zakończeniu błogosławieństwa kapłan, który będzie celebrował, ubrany w kapę w kolorze odpowiednim dla danego oficjum podchodzi do ołtarza, klęka na stopniu z ministrantami, nawet w czasie paschalnym, odbiera z rąk diakona *aspersorium*, trzykrotnie kropi ołtarz, następnie siebie i wstając kropi ministrantów rozpoczynając antyfonę *Asperges me*. Chór kontynuuje *Domine, hyssopo*, etc., jak niżej. W międzyczasie celebrans kropi duchowieństwo, następnie lud, mówiąc cicho z ministrantami psalm *Miserere mei, Deus*.

Antyfona. Asperges me, Domine, hyssopo, et mundabor: lavabis me, et super nivem dealbabor.

Ps. 50, 3 Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam.

V. Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto. Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Następnie powtarza się antyfonę *Asperges me*.

Tę antyfonę mówi się w powyżej określony sposób podczas pokropienia wodą święconą w niedziele w ciągu roku, z wyjątkiem Niedzieli Męki Pańskiej i Niedzieli Palmowej, kiedy nie mówi się *Gloria Patri*; po psalmie *Miserere* natychmiast powtarza się wtedy antyfonę *Asperges me*. Wyjątkiem od tej zasady jest czas Paschalny, to jest od Niedzieli Wielkanocnej aż do Zielonych Świąt włącznie. W tym czasie śpiewa się co następuje:

Antyfona. Vidi aquam egredientem de templo, a latere dextro, alleluja: et omnes ad quos pervenit aqua ista salvi facti sunt, et dicent, alleluja, alleluja.

Ps. 117, 1 Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in saeculum misericordia ejus.

V. Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto. Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Powtarza się antyfonę *Vidi aquam*.

W Niedzielę Trójcy Świętej powraca się do antyfony *Asperges me*, jak wyżej.

W Niedzielę Wielkanocną i Zielone Świątki, tam, gdzie istnieje chrzcielnica, aspersję czyni się wodą zaczerpniętą z chrzcielnicy dzień wcześniej, przed nalaniem Oleju i Krzyżma.

Gdy antyfona została powtórzona w sposób określony wyżej, kapłan, który kropił wodą święconą, powróciwszy do ołtarza, staje poniżej stopni i mówi z rękami złożonymi:

V. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam. (T.P. Alleluja).

R. Et salutare tuum da nobis. (T.P. Alleluja).

V. Domine, exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te veniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oremus. Exaudi nos, Domine, sancte Pater, omnipotens aeternae Deus: et mittere digneris sanctum Angelum tuum de coelis, qui custodiat, foveat, protegat, visitet, atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Christum Dominum nostrum.

R. Amen.